

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN **397**

B. Luiten

Kind en eredienst,
naar een betere integratie

MEDITATIEF **402**

J.W. Roosenbrand

Schatrijk en diep dankbaar

WANDELEN MET GOD **403**

J. Kamphuis

Onze nieuwe bestaanwijze:
levende hoop

ACHTERGRONDEN **405**

P. Houtman

Bidden met patiënten

LITURGIE
EN GEMEENTE **408**

J.P.C. Vreugdenhil

Een spiegel?
De les der geschiedenis

KAMPEN PRAKTISCH **412**

M.E. Hoekzema

Doelgericht preken

en verder...

Uit de kerken/Meegelezen

KERKELIJK LEVEN / *B. Luiten*

KIND EN EREDIENST, NAAR EEN BETERE INTEGRATIE

*H*et kind hoort erbij, zo zagen we de vorige keer. Daar kan geen twijfel over zijn. Voor geen prijs **mo-**gen we kwijtraken, dat God zijn beloften geeft aan **de** gelovige ouders en aan hun kinderen. Dat Hij ook **hun** God is, van jongsaf aan. Zo is de structuur van **zijn** verbond, Dit zal tof uiting komen in de eredienst, uiteraard. Als de gemeente samenkomt, **zijn** de kinderen erbij. Gods **volk** bestaat niet enkel uit volwassenen. Tegelijk staan we dan voor de vraag, **hóe** het kind erbij zal zijn. **Hoe** zal het **ook** voor **de** kleintjes een feest worden om naar Gods huis te gaan? Op dit punt signaleerden we een spanningsveld, dat **al** jarenlang bestaat. Want de erediensten zijn nogal hoog van niveau. De kleintjes kunnen er veelal met hun pet niet bij.

Veel goede opmerkingen zijn er gemaakt **over** de voorbereiding thuis, en **over** de motivatie **van** vader en moeder. Die ga ik nu niet weer herhalen.' Ik noem ze **slechts** om **ze** te ondersteunen. Want **alles** wat we in de erediensten voor onze **kinderen** zouden willen doen, staat of valt **voor** een groot deel met de innerlijke **betrokkenheid** van vader en moeder. Het jonge **kind** is van nature bereid alles van zijn ouders over te nemen, de vreugde en de dankbaarheid, maar net zo goed de **kritiek** en de onverschilligheid. Het zal naar de erediensten gaan **niet** als vader en moeder, positief of negatief. In **vrijwel** alle gevallen is dat zo. De eredienst begint thuis, of niet.

KERNREDAGTIE:
PROF. DR. M. TE VELDE,
DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP.

OVERIGE REDACTIELEDEN:
DRS. R. TER BEEK, DRS. B. BOS, DRS.
A.L.Th. DE BRUIJNE, DRS. G. GUNNINK,
DAS. B. LUITEN, DRS. K. DE VRIES.

MEDEWERKERS:
J.J.D. BAAS, DRS. C.J. HAAK,
J.M. DE JONG, OR. J. SMELIK,
DRS. H. VELDMAN.

REDACTIE-ASSISTENT:
H. PPRINS, Buiten Nieuwstraat 86-1, 8261 AX
Kampen, Tel. (038) 3331335

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24, 8280AA Kampen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:
Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V.,
Postrekening 406040 t.n.v.,
De Reformatie, Goes, Postbus 25, 4460 AA
Goes. Tel. (0113) 21.5591.

ABONNEMENT:
f 90,00 per jaar; f 49,00 per halfjaar; studenten
f 74,50 per jaar (binnenland). Buitenland:
f 149,00 per jaar (Europa zeepost).
Een abonnement kan per maand ingaan,
maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee
maanden voor het verstrijken van de beta-
lingstermijn (opzegging van jaarabonnement
vóór 1 november, van een halfjaarabonnement
vóór 1 juni).

Losse nummers f 2,05 (excl. porto).
De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij
de Stichting Bralectah.
 Tel. (0521) 515948.

ADVERTENTIES:
Prijs: f 0,95 per mm. Contracttarief op aan-
vraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de
uitgever is het niet toegestaan artikelen uit
dit blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

Maar, hoe waar dit **ook** is, daarmee **hebben** we **geen antwoord gegeven** op de bezwaren, dat de kerkdiensten voor de kleintjes in **grote** delen onbegrijpelijk zijn. En dat **op** die manier **veel** van het enthousiasme van thuis in de kerk verdwijnen kan. Degelijke **constateringen** dienen serieus genomen te worden.

Kind

M.i. **gaat** het in dit alles **ten** diepste om de vraag, of het kind ook echt **kind** mag zijn. Benaderen we het in zijn eigen denk- en beleavingswereld, of behandelen we het kind als een kleine volwassene?

Een peuter leer je niet lopen **op** te grote schoenen. En **op** de basisschool **begin** je **niet** in groep 7. Zeker, het is te wensen dat de **kleintjes** zover doorgroeien, maar voor die tijd zijn ze niet onder de maat **van** een hoger niveau. Ze hebben **gewoon** hun eigen niveau, **van** God ontvangen, waarop ze belangrijke dingen leren en ontdekken:

'Toen ik een kind was,
sprak ik als een **kind**,
voelde ik als een **kind**,
overlegde ik als een **kind**...' (1 Cor. 23:11).

Kennelijk **heeft** dat zijn eigen waarde. En dat **is** **heel** wat **anders**, dan dat de ouders hun **kinderen af en toe** even 'optillen' in een **kerkdienst op** volwassen niveau.

Van ontzaglijk groot belang zal het zijn, dat het **kind** leert en ontdekt en ervaart, dat God **er in zijn jonge leven is**. Dat Hij niet enkel de God is **van** de volwassenen, **die** veel meer **begrijpen**, maar metterdaad **ook de** God van de kleintjes.

En **dóen w e daar ook niet** bijna alles voor? We kopen een **keur aan** kinderbijbels en **kleuterboekjes**, die de **heilsgechiedenis verwoorden** in passende taal. We lezen **daaruit** voor **aan** tafel en bij het bed. **Op de gereformeerde school is de inzet niet minder:** de **juf** en de meester zijn met name ook opgeleid om de bijbelse geschiedenis zorgvuldig te

vertellen, in de kring van de kinderen, in elke groep naar het eigen niveau.

We doen er bijna alles voor, om de band met God voor het kind **duidelijk te** maken en inhoud te geven. **Alleen** in de kerkdienst accepteren we, dat het **kind** er veelal niet bij kan. Geen wonder, dat dit niet bevredigend is, en dat de vragen **aanhouden**.

Zorg

Daarbij is er ook zorg, over de gevolgen hiervan. We leven in **een** tijd, dat de kerkverlating meer dan incidenteel is. Mensen nemen afscheid van de kerk, terwijl ze meer dan eens aangeven dat ze **niet** willen **breken** met God. 't Gaat dan alleen om de kerk, die hen altijd is geweest als een veel te grote jas, waarin ze zijn verzopen.

Dat is triest.

Eigenlijk doen we de ontdekking, dat aan **kerkverlating** een proces **vooraf gaat van kerkvervreemding**. Een proces, dat al heel jong kan **beginnen**. Bijvoorbeeld zo:

- 'De **eerste** keer, dat je mee mocht naar de kerk, **stond** je te juichen. Maar al snel werd dat anders: de kerk **stelde** teleur. **Natuurlijk** zei je dat zo niet, maar ergens **zette** die **ervaring** zich vast. Want het was allemaal **te lang en te moeilijk**. Maar het was **kennelijk** wel de bedoeling, om te zingen wat je niet beseft en te doen wat je **niet** snapt **en** te horen wat je niet **begrijpt**.'²
- Is zo niet **de** ervaring van menig-
een?

Voordat je het weet, is dit dan je levenshouding voor **járen**. Dat de **liturgie te moeilijk is**, dat de taal te afstandelijk blijft, dat je er niet toe komt je in het grote geheel betrekken te weten. Innerlijk roept dat weerstand **op**, al kun je dat uiterlijk lang verbergen. Maar als dan de waarheid wordt ontdekt, dat je eigenlijk van **jongsaf nog nooit** echt blij naar de kerk bent **gegaan**, is er **geen ambtsdrager die het tij** nog keert.

Gelukkig overkomt dit niet ieder-

een zo. Als je ouders alert zijn geweest, hebben ze veel kunnen compenseren. Maar niet **elke** ouder zag dit, of kon dit.

En bovendien: **een** kerkdienst is toch niet om thuis **te compenseren**?! **Ze** is **bedoeld** als een stimulant, een krachtbron, een feestelijke samenkomst die je de hele **week** bij blijft. Als dat in de jeugd jarenlang w niet ervaren wordt, is er heel veel voor nodig om dat op later leeftijd alsnog te ontdekken en eigen te maken.

Daarover gaat het dus. Niet alleen over de vraag: hoe brengen we onze **kinderen** tot Jezus, zodat ze Hem **liefkrijgen**? Maar **ook**: hoe brengen we **onze** kinderen naar de eredienst, **zodat** ze de kerk **liefkrijgen**? Die **twee** vragen zijn niet identiek, al liggen ze in **elkaars** verlengde. De liefde tot God en de liefde tot **de** kerk vragen elk hun eigen aandacht, om die te **graveren** in de harten van de kinderen.

Erbij

Omdat er zoveel mee gemoeid is, kan ik er niet **omheen** een moeilijke **vraag** te stellen. Moeilijk, omdat ze een vraagteken **zet** bij **een** jarenlange praktijk die **nauwelijks** bespreekbaar **lijkt te zijn**.

Deze vraag: hoe **komt** het toch dat, ten aanzien van het kind en de eredienst, het erbij **horen** en het **erbij** zijn volledig moeten samenvallen? Het klimaat en het gevoelen onder ons is in dit opzicht zo massief. Menigeen hoort hier in het geheel geen verschil meer tussen: je **hóór**t erbij, dus **bèn** je erbij. Toch? En zouden kinderen er niet bij **volledig** bij **zijn**, dan **zouden** we de indruk **wekken** dat ze er niet bij horen.

Enzovoorts.

Hoe komt het, dat we ten aanzien van de eredienst zo denken? Ik leg **het** maar neer als een open **vraag**. Want ten aanzien van het huisbezoek bijv. zijn de gedachten veel soepeler. In geen enkel handboek

heb ik kunnen vinden, dat de aanwezigheid van kinderen **onder** de 10 jaar wordt verdedigd. Terwijl het huisbezoek toch wordt **omgeschreven** als het herderlijk **omzien** naar al de schapen **van** de kudde. Horen de kinderen daar **niet** bij? **Ja en nee, is het antwoord**. Ze horen bij de kudde, maar **om** praktische redenen is het **aannemelijk**, dat ze pas vanaf een jaar of 12 aanwezig zijn bij het ambtelijk bezoek. Hier is 'erbij' dus iets anders **dan** 'aanwezig', en dat verschil **wordt zonder enig bezwaar gehanteerd!** **Ook kom ik** tegen, dat in pastorale **handboeken** wordt verdedigd, dat kinderen van 12 tot 17 jaar (!) halverwege het huisbezoek **opstaan** en verdwijnen, omdat de ouderlingen ook nog wel even met de ouders apart willen **praten**.³ Ik zeg **niet dat** dit verkeerd is, maar **vergelijk** dit eens met de gloedvolle weerstand tegen het vertrek van de kleintjes vlak voor een moeilijke preek op het niveau van de vaders en moeders.

Kortom: waarom kan in het huisbezoek wel, wat in de eredienst niet **kan**? Terwijl we toch in beide activiteiten belijden, dat God omziet naar zijn volk.

Niet zo principieel

De vraag kan nog wat anders worden gesteld: waarom moet een kind **van** 5 jaar aanwezig zijn, omdat het erbij hoort, terwijl een kind van 3 zonder enig gewetensbezwaarnaar de crèche wordt gebracht? Hoort die van 3 er niet bij dan? Ja, natuurlijk wel, maar het is te **klein**! Maar is die van 5 wel **groot** genoeg, voor **héél** de eredienst? Is die overgang niet wat **groot**?

Uit de praktijk leren we zo, dat de aanwezigheid van de kleine **kinderen** toch niet zo **principieel** ligt als **vaak wordt** voorgesteld. 't Is voornamelijk **een** kwestie van aanvoelen, van pedagogie: een kind van 3 is **te klein**, 5 is groot **genoeg**, en 4 zit er tussen **in**. Maar ze horen er allemaal bij, dat is het verschil niet!

Het principe is gelijk, de vraag is alleen: wat is haalbaar, en wat is zinvol? Net als bij een huisbezoek. Maar waarom is het ten aanzien van de eredienst dm zo moeilijk bespreekbaar?

Begrijpen

Er wordt **nogal** gemakkelijk gedaan over **het feit**, dat een kind niet zoveel in de eredienst begrijpt, met name **van** de preek. Dat zou voor de HERE niet **uitmaken**. De kinderen stonden er immers altijd bij, bij de voorlezing van de wet en op de Pinksterdag, zonder dat ze alles **konden** volgen of zelfs **maar** werden aangesproken. P. Niemeijer be-roept zich zelfs op het formulier voor de kinderdoop: 'hoewel onze kinderen **dit alles** niet begrijpen, mogen **we** hen daarom toch niet van de **doop uitsluiten**'. Zonder omwegen stelt **hij**: 'Dit geldt ook van de **kerkdiensten**. Hoewel **onze kinderen** heel veel van de kerkdiensten niet begrijpen, is de Here **toch** met hen bezig en **doet Hij** hen delen in de zegen **van zijn** verbond en van zijn **evangelie**'.⁴

Ik zou hier graag **wat** voorzichtiger **mee** omgaan. **Zeker, we** komen de kinderen tegen in de **vergaderingen** van Gods volk. Maar ook wel **eens niet**. Het feit, dat ze weinig worden aangesproken in de bijbel, moet ons tot nadenken stemmen. Waren ze er dan wel altijd bij?

En wanneer de kinderen worden aangesproken in hun geloof, **zoals** in Ef. 6:1, van weke leeftijd zijn ze dan? Zijn dit kinderen, die net zo weinig begrijpen als een baby die ten doop wordt gehouden? Dat **lijkt me niet** mogelijk!

~~Wanneer~~ Ezra de wet voor de gemeente voorleest, **sprekt** hij tot de mannen, de vrouwen en 'ieder die het kon **begrijpen**' (Neh. 8:3). Bij herhaling wordt dat geschreven: hij las voor 'in tegenwoordigheid van de **mannen** en de vrouwen en **van** hen die het **konden** begrijpen' (Neh.8:4). Daar waren de kleintjes dus niet bij. We **moeten** denken aan

jongeren vanaf 13 jaar.⁵ Maar evenzogoed is dat geen belemmering om te schrijven, dat Ezra sprak tot 'de gemeente' (Neh. 8:3). Ja, hij sprak 'tot het gehele volk' (Neh. 8:2,4,6).

Kennelijk kan dat dus: dat God heel zijn volk ontmoet, en dat toch rekening wordt gehouden met degenen die het nog niet kunnen begrijpen. De jonge kinderen zijn om deze aannemelijke reden ook wel eens niet aanwezig, zonder dat iemand daar een kwaad woord van zegt. Er is nu eenmaal verschil tussen melk en vaste spijs (1 Cor. 3:2). De vaste spijs is voor de volwassenen, die door het gebruik hun zinnen geoefend hebben in het onderscheiden van goed en kwaad' (Hebr. 5:14).

Integratie

Hoe zal dan het opgroeiende kind zo goed mogelijk integreren in de samenkomsten van God en de gemeente?

Of anders gezegd: hoe laten we het kind in de gemeente ook echt merken, dat het erbij hoort? Hoe geven we dit waardevolle en onopgeefbare principe werkelijk inhoud, zodat het kind dit zo vroeg mogelijk verstaat en er blij om kan zijn?

Het antwoord is m.i. allereerst, dat we alle onderdelen van de liturgie nagaan, om te zien hoe het kind hierin betrokken kan zijn. Het hoeft niet alles te bevatten wat er gebeurt, maar toch wel zoveel dat het echt kan deelnemen aan de feestelijke ontmoeting.

Sommige psalmen zijn echt wel moeilijk, al zijn ze schitterend gecomponeerd. Met het nieuwe Liedboek is dat vaak net zo. Maar laten de voorgangers er dan toch op letten, dat zij daarnaast eenvoudiger liederen opgeven. Die zijn er ook, al zijn het er (nog) niet zoveel. Vaders en moeders vragen, waarom het toch niet mogelijk is 'bijbellieden' te zingen, zoals:

'Kom grijs de Heer

alle knechten van de Heer
die staan des nachts
in het huis van de Heer'.

Dàt snapt een kind, en het is vrijwel letterlijk psalm 134. Er is een bundel vol van zulke liederen, met eenvoudige melodieën. Andere muziekinstrumenten worden daarbij gebruikt, kinderen zullen graag de tamboerijn en de triangel slaan. En waarom niet? Als je belijdt, dat de kinderen erbij horen, dan moet je ook wat doen om dat samen met hen te ervaren.

Een kinderkoor? Graag! Niet om als volwassenen allemaal toeschouwers te worden, zoals afwijzend werd geformuleerd. Maar wel om temidden van de gemeentezang ook de kinderstemmen eens apart te horen. Als onze God dat graag hoort, dan kunnen wij daar toch ook gerust naar luisteren?

Ook de preek...

Verder verwijs ik graag naar de suggesties, die ik vorige keer inventariseerde, die kunnen hierbij goede diensten doen.

Maar opvallend is wel, dat al die ideeën zich beperken tot onderdelen rondom de preek. De preek zelf blijft steeds buiten schot. Dat lijkt me niet terecht, al deel ik alle bezwaren die Folkers onder woorden bracht. Hij noemde de preek het minst geschikte middel om de kinderen erbij te betrekken. Laat het zo zijn. Maar zo onbereikbaar als nu een preek voor menig kind is, lijkt me het andere uiterste.

Is het niet de moeite waard om eens een proef te nemen: tot welk niveau, tot welke kinderleeftijd kan een predikant in zijn spreken afdalen tijdens de eredienst, zo dat het nog overkomt, en het kind dat oppakt?

Per voorganger zal dat verschillen, uiteraard. Maar hij hoeft het niet alleen te doen. Er zijn onderwijskundigen genoeg die graag willen helpen.

En niet de hele preek hoeft w te

zijn, het gaat om een gedeelte. Welke leeftijd kun je bereiken vanaf de kansel: twaalf jaar? tien jaar? Zoiets zal het zijn.

Laten we dat dan proberen! Misschien kan het niet altijd, het zal ook van het onderwerp afhangen. Maar laat het dan toch op z'n minst regelmatig gebeuren. En laten we dit samen belangrijk vinden!

Nogal wat gemeenten hebben inmiddels ervaring met de opvang van asielzoekers is de eredienst. Er blijkt een grote bereidheid te zijn om ruimte te maken voor samenvattingen in hun eigen taal. Prachtig! Maar dan kan er toch ook ruimte zijn voor kindertaal? En als een predikant dat echt niet kan, is er toch wel iemand anders die dit wil verzorgen? Velen zullen ervan genieten, en niet alleen de kinderen!

...voor wie het begrijpen kan

Wanneer we dan zo naar eer en geweten de luistergrens zo laag mogelijk leggen, en daar ons best voor doen, laten we dan aan de andere kant nuchter zijn en hardop zeggen, dat we de nog jongere kinderen vanaf de kansel niet goed kunnen bereiken. Dat is niet in strijd met het principe, dat ze bij de gemeente horen, maar in overeenstemming met hun leeftijd en ontwikkeling.

Wat kan er op tegen zijn, dat zij van Gods daden horen vertellen in hun eigen taal? En dat dat gebeurt tijdens de preek, in een liturgische samenhang, al is het in een andere ruimte?

Ik zeg het bewust vragend, om te horen welke kritiek hierop kan zijn, en waarom.

Maar de vraag is wel belangrijk, omdat het gesprek hierover nodig is, en de argumenten (voor en tegen) ontleend moeten worden aan de Schrift, en niet aan een algemeen (?) gevoelen.

Sámen voor God

De eredienst is de enige bijeenkomst, waarin **Gods** volk voltallig aanwezig is (op de zieken, bejaarden en zuigelingen na). **Terecht** is daarop gewezen. Daarom willen we geen afzonderlijke diensten voor allerlei groepen. In de **kerk** naderen wij sámen tot God, met de kinderen aan de hand. We leren hen zingen en spelen, luisteren en bidden. Zo nu en dan spreken we ze ook echt even aan, en **mogen** ze op hun eigen niveau meedoen. Daarin is nog veel **mogelijk**, aan vereenvoudiging van liturgische onderdelen zonder verlies van inhoud!

Alleen de preek kent een grens, die **wat** hoger ligt. Er zijn onderwerpen, die geërfende oren vragen. En de meeste dwalingen **kun** je niet bestrijden in de ervaringswereld van het kind.

Nadat dan de verbondenheid in de liturgie duidelijk gestalte heeft gekregen, in de ene eredienst, is er vervolgens vaste spijs **en melk**, al naar gelang ieders vermogen. in afzonderlijke ruimten, en toch met elkaar verbonden, horen **wij** van Gods **dad**en. **Om daarna** weer samen te komen, en zo de dienst te beëindigen. **Zo is de eenheid van de verbondsgemeente** het **kader waarin** dit alles gebeurt

Wet zouden de kleintjes daarvan genieten! Van de vertelling die ze **kunnen** volgen, van de tekening die ze **mogen** maken, van het lied dat ze **leren** en straks **mogen** zingen. Wat zouden m zich thuis **voelen**, in het huis **van God!**

Instroming

De vraag is gesteld, of je een kind zo niet verwent, en de instroming op latere leeftijd **niet** erg moeilijk **maakt**. Wanneer zal het dan **wel** de zwaardere kost willen verwerken? M.i. is daar in het **bovenstaande** al veel **over** gezegd. Een **kind** aanspreken als kind is normaal, en **belangrijk**. Dat is niet een zaak van verwennen. En de zwaardere **kost**

kan toegankelijker worden gemaakt, voor lagere leeftijden. Maar het **allerbelangrijkste** antwoord op dergelijke bezwaren is m.i., dat op deze **manier** een **kind** van **ongeveer** 5 tot 9 jaar leert **luisteren**. De **luisterhouding** wordt aangewend, het **kind** ontdekt wat het daarmee kan, **Gods boodschap** komt over! Een geweldige stimulans kan dat zijn, om **daarmee** dóór te gaan, op iets oudere leeftijd, in de grote **kerkbank**.

Terwijl **kinderen**, die daar altijd al hebben gezeten, vaak hebben geleerd om de tijd door te komen **zonder** te luisteren. En wanneer beginnen zij daar dan **mee**...?

Daarom, als het over integratie gaat: de echte instroming **van het kind** in de liturgie van de gemeente wordt er door bevorderd, wanneer het op jonge leeftijd afzonderlijke aandacht krijgt.

Open vraag

Veel is er nog niet ingevuld. Allerlei praktische zaken zijn **van** later orde. En per gemeente zullen de mogelijkheden verschillend zijn. **De vraag** is nu **vooral**: is er **ruimte**, om deze dingen zo te zien en te gaan doen?

In sommige plaatsen gebeurt er al wel het een en ander, dat hierop lijkt. Elders liggen er plannen, om zoiets **voor de kinderen te gaan** doen. Maar zelden verloopt het zonder spanning en **kritiek**. Ook komt het voor, dat het angstvallig buiten de kerkeraad om gebeurt. Wat jammer! Het **moet** mogelijk zijn, die **bespreking** beter te voeren.

Daarom deze poging, om meer op één lijn te **komen**, en recht te doen **aan** alles en iedereen in de eredienst voor God.

¹ Zie mijn bijdrage van de vorige week. Daarop zal vaker **teruggegrepen** worden in het vervolg van dit artikel.

² Uit het plaatselijk kerkblad in Zwolle-Centrum.

³ Zo bijv. C. van der Leest, *Dienstvaardig H.*

Barneveld 1989, p. 88 e.v.

Overigens schrijft deze auteur **wel** over de pastorale aandacht van 4 tot 11-jarigen, al rekent hij de kinderen pas **vanaf** hun 12e jaar bij het huisbezoek.

4 P. Niemeijer, *Kinderen onder de preek*, in *Nader Bekeken*, nov. '97.

5 Zo bijv. A. Noordtjij in zijn *Korre Verklaring*, p. 208.

Nieuwe zendende kerk voor Curaçao

De kerkenraad van de Geref. Kerk (Vrijg.) te Dordrecht heeft in zijn vergadering van 2 februari jl. een **belangrijk** besluit genomen.

Eenstemmig werd besloten, het zendingswerk op Curaçao als zendende **kerk** in de classis Dordrecht-Gorinchem op zich te **ne-**

men. De Gereformeerde Kerk te Rijnsburg die sinds 1966 verantwoordelijk is voor het zendingswerk op Curaçao zal tot de **daadwerkelijke** overname, die waarschijnlijk per 1 juni 1998 een feit wordt, nog als zendende kerk optreden.

Op het eiland Curaçao zijn momenteel twee predikanten werkzaam, t.w. ds. J. Klapwijk en ds. A.S. de Vries. Beiden zullen als missionaire predikanten verbonden worden aan de **kerk te Dordrecht**.

SCHATRIJK EN DIEP DANKBAAR

J.W. Roosenbrand

M meditatief

N.a.v. 1 Kronieken 29:10-19

Nood leert bidden. Als je aan je grens zit, moet je wel hulp vragen. Van mensen, van God.

Ongetwijfeld is een van de redenen die God heeft om ons voorlopig kort te houden dat we veel van Hem blijven verwachten. Maar uiteindelijk is het zijn bedoeling niet om ons kort te blijven houden maar om om alle ruimte te geven en om dan mee te maken dat wij in die ruimte veel van Hem te blijven verwachten.

Een geloof voor loosers

Over het christelijk geloof (of over godsdienst in het algemeen) heeft men vaak de gedachte dat het alleen iets is voor verliezers. Je komt er zelf niet meer uit, en daarom roep je Gods hulp in.

De keerzijde hiervan is, dat we als we er zelf nog heel goed uitkomen, voorlopig God ook nog niet aanroepen. Waarom zouden we?

In de bijbel kom ik niet alleen hulpbehoevende mensen tegen die vml van God verwachten. Er zijn ook koningen, hoge ambtenaren, rijke vrouwen, geleerden, die hun hart aan God geven.

Wanneer het me goed gaat, financieel, in mijn werk, in mijn huwelijk en gezin, in de kerk, zijn juist zij stimulerende mensen die me helpen om ook dan met Hem te leven. David was zo iemand. Het aardige bij David is dat we hem in zijn hart kunnen kijken door de vele gebeden die hij op schrift gesteld heeft.

Er staat bijvoorbeeld een gebed van

hem in de Bijbel, op het hoogtepunt van zijn macht. De vijanden rondom hem waren bedwongen, & grootste problemen in zijn gezin was hij de baas. Hij mocht zijn rijk overdragen aan zijn zoon Salomo. Tijdens een grootse bijeenkomst draagt hij officieel de regering over. Het grote project van Salomo's regering zal zijn de bouw van een schitterende tempel. Davids onderdanen geven eigener beweging miljoenen voor de bouw van die tempel. Hij zelf heeft ook miljarden geschonken. Het is gewoon sprookjesachtig, als je de getallen die Kronieken noemt op je in laat werken.

Schatrijken tegelijk diep dankbaar en afhankelijk.

Hoe krijg je dat voor elkaar? Zonder dat het geforceerd of gekunsteld is?

Lofprijzing

Bij David speelt de lofprijzing een grote rol. 'Rijkdom en eer komen van U, U heerst over alles; in uw hand is sterkte en kracht, en U hebt het in uw macht een ieder groot en sterk te maken.'

In de lofprijzing bepaal je jezelf nadrukkelijk bij God en zijn grootheid. Daar valt je eigen grootheid altijd bij in het niet. God is altijd groter en indrukwekkender. God lofprijzen is goed voor een realistisch zelfbeeld. Het voorkomt dat je naast je schoenen gaat lopen.

Je denkt misschien dat je een hele grote vent bent, maar als je te midden van een Amerikaans basketbalteam staat, valt dat tegen. Daarom is het goed om in je gebed geregeld het gezelschap van de Schepper te zoeken.

Toewijding

Bij David speelt ook toewijding een rol. Zijn belijdenis dat God groter is dan hij, en dat alles om God draait en niet om hem, zet hij kracht bij door wat hij heeft gekregen ook echt terug te geven. Zijn eigen macht ziet hij als voorrecht en buitenkans om voor God iets te betekenen. 'Wie toch ben ik en wat is mijn volk dat wij in staat zouden zijn U zulke grote vrijwillige gaven te schenken? Want het komt alles van U en wij geven het U uit uw hand'.

De dingen waar je goed in bent, hoef je niet te verdoezelen in je gebed. Je mag ze inzetten en je erover verwonderen dat je het voorrecht hebt hier en daar goed in te zijn.

God is je Schepper, daarom komt in de goede en sterke dingen in je leven niemand minder dan Hij zelf naar je toe. Met die sterke kanten van je leven mag jij dan weer naar Hem toegaan.

Alleen in de omgang met God blijf je bij je zegeningen dankbaar en afhankelijk.

ONZE NIEUWE BESTAANSWIJZE: LEVENDE HOOP

J. Kamphuis

Wandelen met God

*In de vorige eeuw riep Abraham Kuyper de gelovigen in Nederland op tot een krachtig christelijk leven. Tegenover de revolutie organiseerde hij een **anti**-revolutionaire partij. Hij riep de kerk tot nieuwe gehoorzaamheid. Hij pleitte voor een radicaal-christelijke beoefening van de wetenschap. En de christelijke journalistiek vond in hem een geniale beoefenaar. Ook vergat hij het leven in het kleine gezinsverband niet: 'antirevolutionair ook in uw gezin!'*

De wedergeboorte centraal! Maar hoe?

Kuyper is met hoon overladen. Hij zou de eenheid van het volk verbroken hebben met zijn drijven van de antithese. Toen hij er één periode als minister-president op had zitten (1901-1905) liep heel het toenmalige 'paarse' Nederland te hoop: nooit ~~meer~~ een kabinet Kuyper! Het is er ook niet meer van gekomen. Ook mede-gelovigen heeft Kuyper in zijn grote strijd wel van zich vervreemd. Daar speelde zijn karakter een rol in. Maar het was vooral toch een hele speciale opvatting van de wedergeboorte als het beginsel van het nieuwe leven. Daar hebben ook veel christenen, veel gereformeerden het moeilijk ~~mee~~ gehad. Dat is goed te begrijpen! Kuyper zag de wedergeboorte als een werk van God, van de Heilige Geest, maar dan zonder het middel van het Woord, wezenlijk zonder het Evangelie. Een nieuwe levenskiem werd in het hart geplant. Daaruit kwam het nieuwe leven voort. Vanuit die wedergeboorte

(Kuyper sprak graag over de 'palingenesie') was het dat de gelovigen zich radicaal onderscheiden en ~~meesten~~ onderscheiden van 'de anderen', de onwedergeborenen, de 'paganisten'! Zo werd 'de antithese' op ieder terrein van het leven geproclameerd. Als we terugzien is het wel duidelijk, waar Kuyper tekort schoot. Het Woord van God komt bij hem schromelijk tekort. De apostel Petrus leert ons anders over 'de wedergeborenen' te spreken: 'Wedergeboren niet uit vergankelijk, maar uit onvergankelijk zaad, door het levende en blijvende woord van God (-) Dit nu is het woord, dat u als evangelie verkondigd is, J Petr. 1:23, 24.

Niet 'de wedergeboorte' als een nieuwe levenskiem is de grote scheiding makende Faktor, maar het Woord van het evangelie! Alleen maar: daaruit komt wél het nieuwe leven van de wedergeboorte voort!

We leven niet uit een 'veronderstelde wedergeboorte'. En al evenmin uit een on-middel-lijke wederge-

boorte, een wedergeboorte die gewerkt zou worden zonder middel van het (gepredikte) Woord. Maar we leven wél – op ieder terrein van het leven! – bij de noodzaak van de wedergeboorte. En: uit het geheim van een God, die wederbaart – tot een levende hoop.

De wedergeboren gemeente

Petrus spreekt niet alleen aan het einde van het eerste hoofdstuk van zijn eerste brief over de wedergeboorte van de gelovigen. Hij doet het ook al aan het begin als hij de lof aanheft op de God van de wedergeboorte:

Geloofd zij
de God en Vader van onze Here
Jezus Christus,
die ons
naar zijn grote barmhartigheid
door de opstanding van Jezus
Christus uit de doden
heeft doen wedergeboren worden
tot een levende hoop, 1 Petr. 1:3.

Het is een belangwekkende vraag, wie de apostel met die 'ons' bedoelt.

Soms denkt men aan het zgn. apostolisch meervoud. Dus: Petrus en de andere apostelen, getuigen van Christus' opstanding.

We vinden zo'n meervoud bijvoorbeeld in Petrus' tweede brief, 1:16. Ook bij Johannes in Joh. 1:1-4.

Wanneer dat hier ook het geval zou zijn, dan zou de apostel hier schrijven over wat hij en de andere apostelen aan onuitsprekelijke, wederbarende kracht had ervaren, toen de Heiland hen ontmoette –, opgestaan uit de doden. En eerst indirect zou

deze **lofzang** ook òns, latere gelovigen, passen.

Maar ik **meen** het te moeten houden bij een verklaring, dat de apostel hier wel allereerst **denkt** aan wat hij ervaren heeft bij de **opstanding** van Christus, maar dan **met insluiting** van alle gelovigen, ook van de gelovigen aan **wie hij** nu zijn brief adresseert, de 'vreemdelingen in de **verstrooiing** in Pontus, **Galatië**', enz., 1:1. We volgen die verklaring, omdat het 'ons' van **vers 3** toch wel erg dicht staat bij en aanleunt tegen het 'onze Here Jezus **Christus**' dat er vlak **voor** staat. Daar zijn alle **ware** gelovigen bij ingesloten. **Ook** is bij deze verklaring de overgang van het 'ons' van vers 3 **naar** het 'u' van vers 4 ('de erfenis die in de hemelen is weggelegd voor **u**') niet gekunsteld.

We hebben met het meervoud te doen, dat we zo vaak in de belijdenis van de kerk aantreffen: 'Wij geloven allen met het hart en belijden met de **mond**...'. Ned. Geloofsbelijdenis, art. 1. In dit meervoud-van-de-kerk staan de apostelen vooraan, maar met insluiting van heel Gods gemeente. Ieder waarachtig **kind** van God mag z6 **spreken**: wedergeboren tot...!

Wedergeboren tot...

Ja, waartoe zijn wij wedergeboren? Let op Petrus, de apostel. Hij had zo kloek en goed beleden, toen **Christus** het zijn discipelen **vroeg**: 'U bent de Christus, de Zoon van de levende God', Matt. 16:11. **Maar** toen de Here **zei** dat **Hij** de **weg** van de Christus moest gaan, de **weg** van lijden, verwerping en dood **en** dan opwekking 'ten derde dage', 16:21, toen zette Petrus **zich** daartegen in: dat nooit! Hij werd **voor** deze Christus een satan!

De Here **ging** toch zijn **weg** als Borg. Toen hij dood en in het graf **was**, **toen** viel voor Petrus, **die** had **verloochend**, de nacht van de **wan-hoop**. Er was geen enkel perspectief meer –, alleen een dode Jezus.

En daar komen dan op de derde dag **vrouwen** vertellen, dat een engel bij **zijn** open graf heeft gezegd: Hij is hier niet. Hij is opgewekt. En '**ze**g zijn discipelen en Petrus, dat Hij u voorgaat naar Galilea', Marc. 16:7.

Toen werd alles anders.

Petrus werd een ander **mens**! Weder-geboren!

Het p g van wan-hoop naar hoop. Van geen enkel perspectief naar het nieuwe perspectief: de **Heer** is waarlijk opgestaan!

Dat deed God 'in zijn **grote** barmhartigheid' aan die **Petrus**. God maakte hem een nieuwe mens 'door de opstanding van Jezus **Christus** uit de doden'.

Wat een stralende zondag was dat –, die eerste dag **van de week**! Dat **raakt** de **kerk** van **Christus** **nooit** meer kwijt: '**wedergeboren** tot een levende **hoop**'.

De hoop, de verwachting is **de** nieuwe wijze van existentie.

Buiten **Christus** is het: zonder God en zonder hoop in de wereld, vgl. Ef. 2:12. Met de dood is het afgelopen: gras er over of: as in de urn. Maar in **Christus** ligt er een erfenis klaar: '**Wedergeboren** **tòt** een levende hoop, **tòt** een onvergankelijke en **onverwelkelijke** erfenis, die in de hemelen weggelegd is **voor u**', Petr. 1:4.

Dat maakt je in **deze** wereld **wel** tot 'vreemdelingen in de verstrooiing'. **Ook** in de 'wereld' van het **welva-**rende, maar 'paarse' Nederland: 'zonder God en **zonder** hoop in de wereld'. Zonder perspectief op de erfenis – en dat in alle welgedaanheid! De economische vooruitzichten **zijn** beter **dan** ooit bij de naderende verkiezingen. Maar het vooruitzicht is weggefallen. Dat is een specialiteit geworden voor een minoriteit, die hoe langer hoe minder stem krijgt.

Maar: er **is** hoop.

Dat heeft dan wèl z'n consequenties!

Daarover graag een **volgende** keer: deze hoop doet wandelen met God. Hoe gaat dat?

Canadian Reformed Church Watford Ontario Canada

De leden van de Gereformeerde kerk te Watford hebben besloten een nieuwe **kerk** te bouwen. Het huidige gebouw is al **meer** dan 100 jaar oud en **is** door groei van het ledental nu te klein.

De gemeente telt slechts 67 belijdende leden. Met elkaar **onderhouden** ze **niet** alleen de eigen dominee maar ook het Gereformeerd **onderwijs** moeten ze helemaal zelf betalen. Daar **komt** nog **bij** de bijdragen voor zending en Theologische **Universiteit**.

Giften kunnen worden overgemaakt op bankrekening 672558211 te Assen t.n.v. Kerkbouw Watford. De Canadezen zullen u er dankbaar voor zijn.

Voor inlichtingen fam. S. Schoon, telefoon 0592-310402.

Achtergronden

Als er iemand in de gemeente ziek k, wat doen we dan? Hij of zij raadpleegt de dokter, komt mogelijk bij de specialist terecht. Is het ernstig, dan wordt ook de wijkouderling of dominee ingelicht. Dan volgt er een gesprek, gewoonlijk uitlopend op een gebed: om genezing, om verlichting van lijden, om geduld en kracht om te dragen. Ook in

In de Bijbel vinden we voor zulke situaties een duidelijke aanwijzing: "Is er iemand bij u ziek? Laat hem de oudsten der gemeente tot zich roepen, opdat zij over hem een gebed uitspreken en hem met olie zalven in de naam des Heren. En het gelovig gebed zal de lijder gezond maken, en de Here zal hem oprichten. En als hij zonden heeft gedaan, zal hem vergiffenis geschonken worden." En dan gaat het nog verder over zondenvergeving en over gebed. (Jakobus 5: 14 e.v.) Wij volgen deze aanwijzing dus maar gedeeltelijk op. Hoe komt dat? Wat zouden we moeten doen? Over deze vraag, die aktueel is in de dagelijkse praktijk van het gemeenteleven, heeft M.J. Paul een nieuw boek geschreven. Het heet Vergeving en genezing en de ondertitel is Ziekenzalving in de christelijke gemeente,¹ maar het biedt meer dan beide titels aangeven. Het gaat over het omgaan met ziekte en het uit zijn op genezing in de gemeente van vandaag, tegen de achtergrond van Bijbel en kerkgeschiedenis. Dat is een breed onderwerp en het boek biedt in vrij kort bestek inderdaad veel.

Ik schets eerst de hoofdlijn van het boek. De auteur meent dat wij over

het algemeen te weinig kritisch staan tegenover de reguliere geneeskunde. Hij vraagt aandacht voor de "bijzondere genezing" (21).

Geschiedenis

In het Oude Testament heeft ziekte veelal een geestelijke achtergrond. Ziekte en genezing staan in nauw verband met zonde en vergeving. Wat het Nieuwe Testament betreft: de genezingswonderen van de Here Jezus moeten we volgens de schrijver niet alleen maar opvatten als tekenen van de geestelijke 'genezing' van de zonden; men vormen ook zelf een stuk heil. Opvallend is dat Jezus ook boze geesten uitdrijft. In de eerste vijf eeuwen van de kerkgeschiedenis blijkt genezing als gave van de Geest volop voor te komen. Vrijmoedig kan men wijzen op allerlei wonderen. Dr. Paul brengt veel interessante historische informatie bij elkaar. Ondanks ontsporingen mals relikwieënverering en ander bijgeloof is het toch indrukwekkend wat er gebeurt. Daarna nemen de genezingswonderen af en verdwijnen praktisch. Dat heeft verschillende oorzaken: de kerk werd volkskerk, de leer werd belangrijker dan het leven, het werk

van de Geest werd verambtelijkt. De nadruk kwam te liggen op berusting. De opvatting verbreidde zich, dat de bijzondere, wonderlijke gaven van de Geest alleen iets voor de begintijd van de kerk waren. Deze opvatting vinden we ook bij de reformatoren. Mede als reactie op het volksgeloof ontwikkelde zich een wetenschappelijke scepsis. Paul konkludeert dat de gaven van de Geest door een verval van geloof verloren zijn gegaan. Als we geloven, kunnen ze terug komen! Er gebeuren in onze tijd inderdaad wonderen van genezing; ook bij heel kritische beschouwing blijven er onmiskenbare gevallen over.

Zalving

Afzonderlijk gaat de schrijver in op de zalving in het Nieuwe Testament in in de kerkgeschiedenis, op de betekenis van het gebed en op de handoplegging. Uitvoerig argumenteert hij tegen de opvatting, dat de aangegeven verzen uit Jakobus specifiek betrekking zouden hebben op wondergenezingen uit de tijd van de apostelen. De schrijver legt de nadruk op geestelijke oorzaken van ziekte. Ziekte kan een tuchtiging of een straf van God zijn. Onbeleden schuld staat genezing in de weg. De gezondheidszorg zou hiervoor meer oog moeten hebben. In het kader van een geestelijke dienst van genezing door de kerk zou, naast het gebed, ook de ziekenzalving met olijfolie een plaats kunnen en moeten hebben als symbool van Gods aanwezigheid. Paul gaat uit van een reformato- risch, bijbelgetrouw standpunt. Van daaruit gaat hij een open discussie aan met allerlei opvattingen. Hij

geeft een brede **blik** op de kerkelijke praktijk. Wat hij voorstaat komt hij **meermalen** in de **Anglikaanse praktijk** tegen. Hij heeft **een** evenwichtig oordeel en wijst extreme standpunten **af**, bijvoorbeeld dat **geloof**, mits sterk genoeg, **altijd** tot **genezing** zou leiden.

Als in een verband **van zusterkerken** de **ziekenzalving** zou worden gepraktiseerd met een geestelijke **bedoeling** zoals hij die schetst, **wu** ik daar geen moeite mee hebben.

Bovennatuurlijk?

Toch is er een **rode draad** in dit **boek**, waar ik **kritisch op** wil ingaan (met voorbijgaan **van** diverse andere **belangwekkende discussie-onderwerpen**). Ik bedoel de manier waarop de verhouding *tussen het natuurlijke en het bovennatuurlijke* wordt opgevat. M.i. neigt de schrijver ertoe, **die twee te veel** van elkaar te scheiden. Ik proef hier een beetje een **reactiehouding**, die **gevangen** blijft in een dilemma dat kenmerkend is voor onze **kultuur**. Ik werk dat uit op drie punten: de oorzaken van ziekte, wat God doet om ons te genezen, en ons werken aan genezing.

Oorzaken van ziekte

Paul onderscheidt natuurlijke ziekte-**oorzaken**, zoals **bacteriën** en virussen, en geestelijke oorzaken: ziekten die **gezonden** zijn door God of het **werk** zijn van de duivel (p. 140). Onder andere vraagt hij aandacht **voor** de mogelijkheid **van** okulte belasting, door boze geesten. In het Nieuwe Testament kunnen echter ook 'gewone' ziekten het werk van boze geesten zijn. Dat valt bijvoorbeeld **af** te leiden uit Lukas 6: 18. In Mattheus 12:22 is een **meervoudige** handicap het werk van een boze geest.

Als we vragen naar de invloed van het **rijk** van de boze op **ons** leven vandaag, moeten we **m.i.** niet in de eerste plaats de verschijnselen uit de tijd dat **Jezus op aarde** was, proberen **te** herkennen in **onze** tijd. We

kunnen beter uitgaan van de vraag: wat is volgens de bijbel het werk van de duivel? Hij probeert mensen van God af te trekken, af te houden, en daardoor in het verderf te storten. Ziekte is daarvoor slechts één mogelijk middel; bij gezonde mensen komt het minstens net zo veel voor.

Ook in 'gewone' ziekten kan het werk **zijn** van de duivel, die mensen probeert opstandig te maken tegen God en moedeloos in het geloof. Tegelijkertijd kan daarin het werk **zijn van God, die het geloof van zijn kinderen** beproeft, of het ook in moeilijke **omstandigheden** standhoudt. Paul erkent dit bij wijze van concessie (p. 140), maar zet toch gewone en buitengewone oorzaken te veel naast elkaar.

Wonderen

We moeten bidden in het **geloof**, dat God wonderen kan en wil doen, **ook** wonderen van genezing. Wonderen gebeuren, **ook** in onze tijd, zelfs bij het meest **kritische**, sceptische onderzoek van gevallen. Zo zegt dit **boek**.

M.i. hoeven we zo niet naar wonderen uit te zien. God kan zeker **meer** dan **artsen**. Hij kan genezen boven bidden (!) en denken. Maar wonderen van **genezing**, waar we de Here opgetogen **voor danken**, hoeven niet per se door **de grootste** sceptikus als bovennatuurlijk **te** worden erkend. De Farizeëen hebben zelfs wonderen van Jezus proberen te herleiden tot **wat** in hun wereldbeeld een afdoende verklaring **was**: een bondgenootschap met het **opperhoofd** van het rijk van de boze **geesten**.

Laat ik mogen aansluiten bij het gebruik op dit **terrein** om in het **be-toog betrouwbare casusbeschrijvingen** te **hanteren**. Een lid van mijn gemeente is door **artsen** als het achtste wereldwonder bestempeld: ze was **met stelligheid** opgegeven, **maar** haalde het - al twintig jaar geleden. Ik **weet niet of er om haar genezing** bijzonder **gebeden** is. En **toen** het eenmaal **zover** was, kwa-

men er, **voorzover** ik weet, geen sensationele reacties. De artsen beoogden met hun verbazing niet, **Gods** helpend ingrijpen te erkennen. Spontane genezing is ook een bekend verschijnsel. De patiënte is er niet door tot geloof gebracht: ze was al een diep gelovige vrouw. Ze heeft wel sindsdien al die jaren de **God** die haar zo als het ware opnieuw het leven gaf, geprezen. Wij leven in een wereld die naar boven **toe** open is. **Een** wereld die van **bovenaf**, door God met de hand **wordt** geregeerd. Daarin is **er** veel **wat ons** vertrouwd is. Er is **veel** **waarin** wij vaste wetmatigheden onderscheiden, en met onze wetenschap **beschrijven**. Er zijn ook veel eenmalige gebeurtenissen, waar voor ons licht op valt wanneer we oorzaken nagaan. Er zijn **ook** dingen die wij moeilijk kunnen plaatsen; dingen die ons verbijsteren, of blij verrassen. Op verschillende manieren **zien** we, bij het licht van de Bijbel, de hand van **God** in dat alles. We zien er bijvoorbeeld zijn dagelijkse zorg in, of **zijn** wonderlijke, **herschepende** macht. Dat alles geeft ons geen aanleiding om **een** 'gewone' wereld te onderscheiden, min of meer zelfstandig, geregeerd door autonome, natuurlijke **faktoren**, en **daarnaast**, en daarvan afgegrensd, incidenteel ingrijpende, bovennatuurlijke krachten.

De gave der genezing

Dat wij kritisch moeten staan **te**-genover 'de' moderne, reguliere **geneeskunde**, is een al **te** ongenueerde **uitspraak**. Daarvoor is het **terrein te** breed en veelzijdig. Men kan kritiek hebben op de **levensbeschouwelijke** achtergrond van waaruit veel medici de geneeskunde beoefenen en veel patiënten er gebruik van **maken**. Het **vertrouwen** erop buiten God om is **heil**-loos. Men kan kritiek hebben op **eenzijdigheden**, up problematische bijverschijnselen en bedenkelijke tendensen. Maar de geneeskunde van vandaag in spreekkamers en klinieken is toch **ook** heel vaak een

instrument in de hand van God om geweldige dingen te doen in het leven **van** mensen. Elke pastor die gemeenteleden begeleidt bij ziekte en genezing, weet daarvan **mee** te praten. Het wordt geheiligd door het Woord van God en door gebed. Tegenover deze geneeskunde stelt **de** schrijver dan de meer 'bovennatuurlijke' 'gave der genezing'. Hij **zegt**: Voor ons geldt de oproep de geestelijke gaven - ook de gaven van genezingen - na te streven (p. 136). Dit beroep op 1 **Korinte** 12 en 14 lijkt me te kort door de bocht. Wij moeten werk maken van de gaven die de Geest ons vandaag wil geven, met het oog op de opbouw van de kerk **van** vandaag. Het lijkt me ongerijmd, te beweren dat in de tijd **van** de Reformatie de gaven **van** de Geest niet werkzaam waren; ook al geeft **een** theologisch spraakgebruik daar misschien aanleiding toe. Calvijn werd door kwalen geplaagd, maar hij heeft zich toegelegd op andere gaven van de Geest dan die van **de** genezing; gaven **die** hij voor **de** opbouw van de kerk het **belang**-rijkst vond. **Gaven** die misschien minder 'bovennatuurlijk' lijken. Want gaven van de Geest komen altijd van boven; wat dat **betreft** **zijn** ze altijd bijzonder, **maar** ze **kunnen** daarom nog wel ingebed zijn in het gewone leven. In de tijd van de Reformatie **zijn** kennis, inzicht, vroomheid en **standvastig**-heid in buitengewone, nog altijd verbazing-wekkende **mate** uitgestort. Als we op zoek gaan waar de **gave** van de genezing vandaag werkzaam is, dan moeten **we** m.i. ons zoeklicht ook laten **gaan** over de werkplaatsen van 'gewone' medic.

Ik wil in dit verband ook aandacht vragen **voor** de **psycho-sociale** hulpverlening, de geestelijke gezondheidszorg van onze tijd: in een boek over ziekte en genezing in geestelijk perspectief, in de gemeente **van** vandaag, **km** men **m.i.** moeilijk aan dat **terrein** voorbij-

Evangelisch

Dr. Pauls boek is een typisch voorbeeld van de openheid van **reformatorische** christenen in onze tijd voor evangelisch en charismatisch **gedachtengoed**. **in** die openheid vind ik het boek **meer** dan eens ook wel wat onvoorzichtig.

Ik heb de indruk, dat de manier waarop het onderscheid tussen natuurlijk en bovennatuurlijk in dit boek gehanteerd wordt, daar mee te maken heeft. Ga ik te ver als ik daarin een **doperse** trant van denken zie doorsijpelen? In de doperse traditie is de verhouding tussen natuur en herschepping altijd anders gezien **dan** in het **gereformeerde** denken. **Ik** plak hiermee **geen** etiketje. Voordat de auteur aan zijn conclusies toe is, hebben er **viele correcties** plaatsgevonden. En, aan de andere kant: de **kritiek** die hij **oefent** op de reformatoren, snijdt meer dan eens hout.

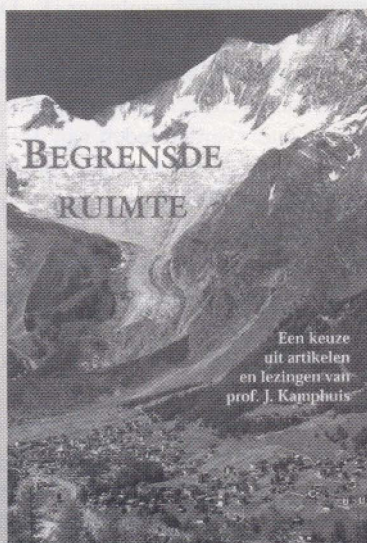
Geloof

Een kracht die uit dit **boek** op **mij** **afkomt**, is de aansporing tot vrijmoedig geloof in het gebed om genezing. Oprecht geloof bij patiënt en voorbidder.

Daarbij zie ik niet voldoende redenen, de zalving met olie weer uit de diepte van de kerkgeschiedenis op te halen. Want het **betoo**g van **de** auteur, dat de zalving met de kerk **mee** gegaan is door de geschiedenis, vind ik niet overtuigend. Het doel van de zalving in bijbel en geschiedenis is te uiteenlopend of te **algemeen** om er de **ziekenzalving** op te funderen. En dat **de** (her-)invoering van zo'n gebruik kerkelijk grote problemen kan opleveren, is **in** het laatste hoofdstuk van Pauls h e k tussen de regels door overvloedig te lezen.

¹ Dr. M.J. Paul, *Vergeving en genezing. Ziekenzalving in de christelijke gemeente*. Uitg. Boekencentrum, Zoetermeer, 1997. 164 blz. Prijs: 28,50.

BEGRENSDE RUIMTE

Een keuze uit artikelen en lezingen van prof. J. Kamphuis
Samengesteld ter gelegenheid van zijn 75e verjaardag

Onder redactie van H.J. Boiten en J.J.C. Dee

Verkrijgbaar bij de boekhandel
416 pag., ing. f 39,50

OOSTERBAAN & LE COINTRE B.V.
Postbus 25, 4460 AA Goes, tel. 0113-215591

EEN SPIEGEL?

DE LES DER GESCHIEDENIS

J.P.C. Vreugdenhil

LITURGIE EN GEMEENTE

Kan het u ook zo irriteren als u hoort beweren: 'Bij de synodalen begon het ook zo'? In liturgie-discussies kun je die waarschuwing wel eens horen, als er veranderingen worden voorgesteld. Anderen hebben dan intuïtief de neiging om dat ver van zich af te werpen. Immers, de 'synodalen' zijn een heel verkeerde weg gegaan, maar schuif duf ons niet in de schoenen! 't Gevolg is doorgaans, dat er niet echt een discussie over komt. De een voelt frustratie, heeft het gevoel dat hij niet serieus genomen wordt; de ander gaat onbekommerd door op de ingeslagen weg. De kans om het verleden, en anderen, als spiegel te hanteren – hoe het wel kan én hoe het niet moet – blijft intussen onbenut.

De Jongs studie, *Ordering van Dienst*,¹ geeft de mogelijkheid de gewraakte uitspraak inhoudelijk te toetsen. Wanneer zou blijken dat er wel wat van waar is, dan is het goed ons alsnog te spiegelen en de – m.i. noodzakelijke – discussie aan te gaan, uitlopend op de vragen:

- willen wij dezelfde weg gaan?
- willen we met dezelfde aanloop toch een andere kant uit, en kan dat?
- willen we haastig ómkeren?

Parallellen

Tijdens het lezen van het boek vielen mij verschillende parallellen op.² Die uiterlijke overeenkomsten wil ik nu eerst opnoemen; daarna probeer ik nog wat dieper de m te stoten.

1. Nadat in de 'synodale' kerken de invloedrijkste hoogleraar (K. Dijk) met emeritaat was gegaan, kwam een jongere generatie op, die zich eerst in een werkgroep organiseerde; later werden leden van deze werkgroep ook deputaat. Op die manier oefenden ze een grote invloed uit.

Iets dergelijks gebeurde in de 'vrijgemaakte' kerken, na het emeritaat van C. Trimp, via een werkgroep van de organistenvereniging VGK.

2. De behandeling van liturgie op achtereenvolgende synodes begon met kwesties rondom de frequentie van de avondmaalsviering, de he- kenis van & middagdienst en vragen rondom wet, schuldbelijdenis en genadeverkondiging. Spoedig daarna kwamen voorstellen voor een 'oecumenische' (lees rooms/

anglikaans/lutherse) vormgeving naast de 'klassiek-gereformeerde'. In de 'vrijgemaakte' kerken zien we & zelfde volgorde.³

3. Toen deputaten in 1965 een ingrijpend veranderde visie op liturgie presenteerden, ging de synode niet in op de vooronderstellingen. Inhoudelijk werden de voorstellen grotendeels geaccepteerd, en deputaten kregen het verzoek een toelichting te schrijven.

Dit lijkt veel op de situatie in Berkel 1996. Daar zag het er eerst naar uit dat er een principiële discussie gevoerd zou worden. Maar nadat was gesteld dat het deputatenrapport slechts een stadium in een discussie was, zweeg de synode verder over de principiële achtergronden. Vervolgens nam ze wél een aantal voorstellen over en gaf ze opdracht aan deputaten om een toelichting te schrijven.

4. In het deputatenrapport van 1965 werd verwezen naar de verhouding van de liturgie tot het eigentijdse, maar aan de reflectie daarop waren deputaten 'nog nauwelijks toegekomen' (p. 265).

Het 'vrijgemaakte' deputatenrapport erediens voor Berkel 1996 vermeldt in de paragraaf 'Bezinning op eigen tijd en cultuur' (p. 76) ongeveer hetzelfde: 'Aan al deze vragen komen wij nu niet toe'.

5. De omvang van de gezangenbundel is steeds sneller toegenomen. Betekende de gang van 29 naar 59 en daarna 119 steeds een verdubbeling, de 491 van het Liedboek voor de Kerken was d een verviervoudiging.

Zo'n groeistuipt zien we ook bij de 'vrijgemaakten': in 1985 gingen we

van 29 naar 41 gezangen; in 1996 werden er al 106 voorgesteld, in 1998 wordt een aantal van 255 ter toetsing aangeboden – de synode van Berkel sprak over 'in een eerste behoefte voorzien'. ..

6. Toen de 'synodale' kerken het Liedboek aanvaardden, ging dit samen met een verandering in visie op de functie van het lied in de kerkdienst. De Jong benoemt die als een verschuiving van het 'priesterlijke' naar het 'profetisch-getuigende' aspect (p.302).

Wie de 'vrijgemaakte' rapporten over de eredienst van resp. 1975 en 1996 vergelijkt, ziet dat ook daarin de functie van het lied is verschoven: van antwoord-actie naar verkondigende daad van de gemeente. Dat komt op hetzelfde neer.

7. Toen in 1969-1970 het Liedboek voor de Kerken werd behandeld op de 'synodale' synode, voelde deze zich erdoor overvallen. Ze voelde zich niet capabel en competent: tien jaar lang was er geen discussie meer geweest over de inhoudelijke kant van het kerklied; men was het verleerd. Maar gevoelsmatig had men er wel degelijk een mening over.

Ook in Berkel 1996 was er een gat van ruim tien jaar te overbruggen. Deze synode deed geen uitspraak over haar bekwaamheid. Wel werd door diverse synodeleden een duidelijke gevoelsmatige mening geuit. Maar de inhoudelikediscussie over de nieuwe gezangen werd doorgeschoven naar deputaten – inclusief de (soms ingrijpende) bezwaren die vanuit de kerken waren ingediend. Die deputaten konden intussen doorgaan op de ingeslagen weg.

Motieven

Deze parallellen zijn opvallend: in elk geval voor de uiterlijke gang van zaken is de bewering 'bij de synodalen begon het ook zo' niet van elke grond ontbloot. Maar als twee hetzelfde zeggen of

doen, is het nog niet altijd hetzelfde. Daarom is het nodig op zoek te gaan naar diepere motieven. Dat kan ook: zowel het boek van De Jong als het deputatenrapport dat in Berkel diende, geven voldoende grip op achtergronden.

a. Een gemeenschappelijk motief vinden we als we vragen naar de plaats en betekenis van de preek in de eredienst. Bij Kuijper en bij K. Dijk is onbetwistbaar de preek, als bediening van het Woord, het centrale onderdeel van de eredienst. Gods blijde boodschap moet worden gebracht. In de loop van de zestiger jaren gaat dat veranderen. Lammens zegt het bij zijn inaugurele oratie (1970) zo: mensen bewijzen elkaar op velerlei wijzen de dienst van het Woord (De Jong, p. 313). Daarbij is de preek slechts één van de vormen. Het woordgebruik is slechts weinig gewijzigd, van 'bediening' naar 'dienst', maar inhoudelijk was er een grote verschuiving gaande. Het was immers de tijd dat in de 'synodale' kerken de dingen anders gezegd gingen worden? Zo werd ook de weg gebaad naar aansluiting bij de mis-liturgie, waarin de preek slechts een ondergeschikte rol is toebedeeld. De Jong signaleert deze ontwikkeling maar kort. De verandering schijnt ook niet veel discussie te hebben opgeroepen; alleen op p. 308 komt ze even ter sprake. Een overeenkomstige ontwikkeling is er in de 'vrijgemaakte' kerken te zien. Het rapport over de orde van dienst dat in 1975 te Kampen werd behandeld, plaatste de dienst des Woords centraal in de eredienst. Maar het rapport & twintig jaar later werd opgesteld, veranderde dit. 'Het Woord centraal' wordt het nu (op p.66, 67). Daarbij is de preek slechts één van de vormen, want het Woord staat evenzeer centraal in al die andere vormen, zoals lofprijzing en gebed. De prediking heet niet meer de bediening der verzoening, maar belandt op het niveau van onderwijs en opwekking.'

b. Ook de taak van de predikant verandert. Bij Kuijper en Dijk hebben we in de predikant te doen met Gods gevollmachtigde, Gods gezant. Ook in de 'vrijgemaakte' kerken leefde deze overtuiging, zoals bijvoorbeeld blijkt uit de inaugurele oratie van C. Trimp: De volmacht tot bediening der verzoening. Nu signaleert De Jong een samenhang tussen liturgische veranderingen en een andere visie op het ambt (p. 372,373). Meende Kuijper nog: de predikant 'is het die in de naam des Heeren, het Woord brengt', Lammens stelt: 'mensen bewijzen elkaar de dienst van het Woord' (p. 372,373).

In het 'vrijgemaakte' deputatenrapport komt het ambt van de predikant haast niet ter sprake, maar blijkt zijn (preek-)werk niet meer met enig bijzonder gezag te zijn bekleed. Leermomenten kunnen ook via gesprek en discussie tot stand komen.'

c. In de 'synodale' kerken is het karakter van de kerkdienst, dat God en zijn volk elkaar ontmoeten, geruisloos verdwenen, en vervangen door het gedachtenis-karakter (p. 377).

Ook in het 'vrijgemaakte' deputatenrapport zien we die verschuiving. In dit rapport is de ontmoeting van God en zijn volk niet terug te vinden, maar wel het gedachtenis-karakter. Het wordt eerst terloops vermeld, maar niet overgenomen (in een voetnoot op p. 20); maar op p.115 komt het heel expliciet naar voren: het gedenken is typerend voor de liederen uit de Schrift. 'De daden van God worden in een lied in herinnering geroepen en present gesteld als daden van Jahweh (...) In het lied is de kerk bezig Gods daden en woorden uit het verleden te gedenken met het oog op het heden en de toekomst'. Tegenover deze verschuiving van Gods persoon naar Gods daden wil ik wijzen op wat Trimp eens zei: 'de God, die in deze feiten Zichzelf een eeuwige Naam maakte, mag als present verkondigd en voor de toe-

komst verwacht worden.⁷

d. Toen men in 1970 het Liedboek aanvaardde, werden de **criteria voor** gezangen veranderd: '(het) principe 'niet in **strijd** met bijbel en belijdenis' werd eerst nu in **ruime** zin opgevat. Het toenmalig criterium van 'eenvoudig en begrijpelijk' **verdween** ten gevolge hiervan uit het zicht. De volle nadruk **kwam** te liggen op hetgeen indertijd **verwoord was** als 'taalkundig en pöetisch verantwoord' @. 302).

Wie de '**vrijgemaakte**' regels uit **1975** vergelijkt met wat deputaten in 1996 voorstellen, ziet een dergelijke verschuiving optreden. Die begrijpt ook **beter waarom er** nu **zo** veel meer gezangen voorgesteld kunnen worden.

- In 1975 gold o.a. 'De berijming moet **van een** dichterlijke kwaliteit zijn en geen 'maakwerk' waarin meer wordt gelet op de schriftuurlijke zeggings dan op de eisen van lied en **zang**. De zinnen moeten **zo geformuleerd** zijn dat **ze** gezongen en **als zang gehoord** duidelijk spreken.' Maar in 1996 wordt in het deputatenrapport het zo gezegd: 'Een **goed kerklied** laai zich naar vormgeving leiden **door** liederen uit de Schrift. Concreet betekent dit, dat de tekst van een kerklied volwaardige **poëzie** dient te **zijn**.' - Ook hier verdwijnt de 'duidelijkheid' achter de 'poëzie'.

- De principiële toetssteen **voor** gezangen wordt versmald. In 1972: 'De gezangen dienen **schriftgetrouw** te zijn en wat berijming **van schriftgedeelten** betreft **ook** tekstgetrouw. Bij **berijm&** schriftgedeelten **mag** getrouwe weergave van de tekst niet **wor&n** **geïnterpreteerd** als: het in dezelfde exacte volgorde laten opvolgen van de elementen van **de tekst**, **maar** ook moet samenvattend onderzocht **worden** of de in de **tekst** als **geheel gegeven** inhoud op **verantwoorde** wijze **doorkomt**.' In 1996: 'Een **goed kerklied** is **inhoudelijk** in overeenstemming met de Schrift' (&-putatenrapport). Het criterium

'tekstgetrouw' wordt niet meer **genoemd**.

- **Nog een** opvallende verschuiving: In 1978 meldden de deputaten dat zij alle zogenoemde **bijbelliederen** in het **Liedboek** hadden getoetst, en geen enkele konden aanbevelen. De synode oordeelde dat een bredere verantwoording niet nodig was: de kerken kenden immers de regels uit de Acta! Maar in 1996 beweren deputaten: 'Het bleef dus **gissen** waarom de 115 **bijbelliederen** uit het Liedboek **alle afgekeurd werden**'⁹ en de synode stelt dat er in het verleden **geen** argumentatie is te vinden.' **Daarnaast** nemen deputaten in 19% **duidelijk** afstand van de **vroegere** 'theologische kritiek op de achtergrond van diverse gezangen in het **Liedboek**'.¹¹

e. Nog **één** parallel. Op p. 357 staat een citaat uit **Lammens'** afscheidscollege: 'De theologie zal behalve voor de koele stroom van analyse en documentatie **ook** aandacht **moeten houden voor** de **warmer stroom van poëzie en verbeelding**, **symbool** en ritueel als een eigen **taalveld** en een **eigen kenweg voor het geloven** en het **hopen**'.¹² Een suggestieve tegenstelling; natuurlijk **zul je** graag **beamen**, dat het geloof niet leven kan bij verstandswerk alleen: de warmte van het hart hoort er **noodzakelijk** bij. Maar werd dat tevoren soms ontkend? Ging het er in de erediensten dan kil-verstandelijk aan toe? Ik vermoed dat het hier in feite gaat om een **andere** tegenstelling. Die tussen de **directe** omgang met de Here - in Woord en antwoord, in **een** levend '**verbondsgesprek**' zonder poespas, in eenvoud van hart - en de manier waarop **bijvoorbeeld** in de roomse **kerk** de eredienst is ingericht: de **indirecte** weg van symbolen, riten, geheimnisvolle handelingen, waarin het contact met **God** tot stand **moet** h e n .

De behoefte aan **zo'n** 'eigen **kenweg**' is begrijpelijk in een kerkgemeenschap waar de vastheid van

het evangelie **is** vervangen door een 'relationeel **waarheidsbegrip**'; waar de (belofte-)woorden die uit **Gods** mond zijn uitgegaan hun zekerheid verloren hebben. De kou die **dát** geeft kun je proberen te verdrijven, door allerlei **vormen van** warmte. En symbolen en rituelen suggereren warmte.

Ook hier **een** parallel: in zijn uitwerking lijkt dit citaat van Lammens te passen bij het pleidooi voor verbeelding, symbolen en rituelen in de kerkdienst, die we de laatste tijd horen in 'vrijgemaakte' kringen. Wat is er **toch** misgegaan dat er bij ons diezelfde **behoefte** ontstaan is? Hebben we het **zo** koud gekregen in de kerk, dat we warmte zoeken waar ze **alleen** maar gesuggereerd wordt?

Uitdaging

Wat wil ik nu met dit verhaal over parallellen? Met een **beschuldigen** de vinger wijzen naar deputaten en synodes?

Nee! Wel hebt u hier en daar **kunnen** opmerken dat ik zorgen heb over sommige ontwikkelingen. **Voor**al houdt **daarbij** de vraag me bezig: gaan deputaten en synodes wel zorgvuldig **genoeg** te werk? Maar **wat** ik vooral graag zou **willen** is: een kerk-brede **discussie**-op-niveau. **Niet** over een schuld-vraag, maar over drijfveren: wat **beweegt ons** ten diepste als we in de liturgie bepaalde veranderingen nastreven, of **verwerpen**? Willen we die drijfveren eerlijk toetsen **aan** Schrift en belijdenis? En ze bijstellen, onszelf verloothen, als ze **meer** op onszelf **gericht** blijken te zijn dan op de **Here** en **zijn** dienst? In het begin van de zeventiger jaren wisten de 'vrijgemaakten' het nauwkeurig **aan** te geven: bij de ontwikkelingen in de 'synodale' kerken ging het 'om de klaarheid der waarheid'; hier was 'het Woord in **geding**'; de verkondiging in deze tijd' werd **aangevallen**.¹³ Dat waren klemmende uitspraken! Weten we wel zeker dat onze scribenten zich **toen** zeer vergisten? Of

juist dat *m* de spijker op z'n kop sloegen? Of dat ze op bepaalde punten genuanceerd moeten worden? – Met andere woorden: kennen wij hun argumenten nog? Of 'doen' die het eenvoudig niet meer? Net zomin als ze de 'synodalen' dertig jaar geleden overtuigden... – Maar zij kwamen er vrij openhartig voor uit dat bij hen de gereformeerde belijdenis 'anders' was gaan functioneren. Je kon weten waar je aan toe was.

Ik hoop op een open discussie en een eerlijke, diepgaande toetsing. Die kunnen onze persoonlijke omgang met & Here en de ontmoeting met Hem in de erediensten alleen maar verrijken. Of we nu veel of weinig gaan veranderen. Bovendien eren we daarmee Hem die ons zo rijk gemaakt heeft.

¹ K. W. de Jong, Ordening van dienst, Baarn 1996. In het vorige artikel heb ik een globale beoordeling van dit werk gegeven.

² Natuurlijk zijn er ook verschillen, maar voor de duidelijkheid behandel ik die nu

niet.

³ zie deputatenrapport Berkel, p.94-96

⁴ Zo luidt de titel van een destijds gerucht-makende publicatie van prof. dr. H.M. Kuiten, waarin hij de vrijzinnigheid introduceert in woorden die bijna orthodox zijn.

⁵ Wanneer we in dit deputatenrapport zoeken naar wat er over de preek gezegd wordt, komen we de woorden 'preek', 'verkondiging' of 'bediening van het Woord' weinig tegen. En als ze genoemd worden is dat in negatieve zin (p. 66, 73, 75). Als alternatieve benaming vinden we in het rapport: 'onderwijs' en 'lering' (p. 55-56, 67, 70, 73). Dit onderwijs kan echter 'ook via gesprek of discussie' plaatsvinden (p. 67). Bij het lezen van het deputatenrapport komt daardoor als vanzelf de vraag op of er principieel verschil is tussen een preek en een inleiding, anders dan dat een inleiding meestal in kleiner verband wordt uitgesproken. Deze mening bekennt wel een breuk met het verleden (vergeleek ook het formulier voor de bevestiging van dienaren des Woords).

⁶ Zie voor Kuiper's visie hierop: C. Veenhof, *Predik b i Woord*, Goes z.j., noot 30 op p.309

⁷ Dit citaat komt uit C. Trimp, in *De actualiteit der prediking*, Groningen 1971, p. 28. Hij schrijft: 'De historische distantie tussen onze tijd en de dagen van profeten en apostelen wordt (...) niet overbrugd door onze menselijke representatie-arbeid, maar is overbrugd door de trouw van God zelf, die in Zijn Zoon Zich definitief heeft geopenbaard en vandaag is, zoals Hij was in Christus, w tot in eeuwigheid zal blijven. Niet wij halen de oude verhalen naar ons toe, maar in het gewaad van de oude verhalen komt God

door de eeuwen en landen naar ons toe en wil de Christus der Schriften woning maken onder ons. Niet de 'representatie', maar de 'gedachtenis' zal daarom de arbeid der bediening kenmerken. Want niet de feiten uit het verleden moeten present gesteld worden, maar de God, die in deze feiten Zichzelf een eeuwige Naam maakte, mag als present verkondigd en voor & toekomst verwacht worden.'

⁸ Acta Groningen-Zuid, 1978, p. 178

⁹ Deputatenrapport, p.114. Overigens is de bewering onnauwkeurig. De nummers 44 (apocrief bijbelgedeelte), 66 en 68 staan wél in ons Kerkboek; m.b.t. 48, 50 w 67 (en voor 6, 26, 96 w 101 iets minder rechtstreeks) staan in & Acta wel argumenten, resp. in besluit van Hartem, Kampen, m deputatenrapport voor Groningen-Zuid

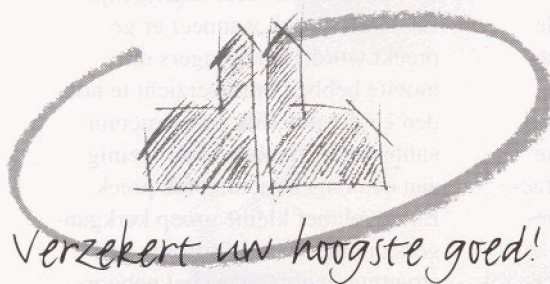
¹⁰ Acta Berkel 1996, art. 64, p. 99

¹¹ Deputatenrapport, p.144. Voor de inhoud van die kritiek verwijzen zij naar K. Deddens, maar we missen een verwijzing naar de artikelen van L.L. Bouwers (deputaat gezangen!), gepubliceerd in *Radix* (2e jrg nr 4; 3e jrg nr 2; 4e jrg nr 2; 5e jrg nr 1).

¹² cursief van mij, JPCV

¹³ Allemaal titels van brochures die bij de Vuurbaak werden uitgegeven om de bezwaarde 'synodalen' te helpen de juiste weg te gaan.

donatus

Verzekerd zijn bij Donatus is een geruststellend gevoel.
Al sinds 1852 dé verzekeraar voor uw kerkelijke eigendommen,
maar ook voor al uw andere verzekeringsaangelegenheden.
Vraag vrijblijvend onze brochure of offerte of maak een afspraak voor
een vrijblijvend persoonlijk gesprek.

Postbus 500
5240 AM Rosmalen

Hoff van Hollantlaan 8
Tel. 073 5221700 - Fax 073 5221717

G E L O O F W A A R D I G V E R Z E K E R D

Kampen praktisch

Als kerkganger kun je soms preken meemaken waarvan je denkt: 'Het was wel allemaal waar wat hij zei, maar waar ging het nu eigenlijk over? Wat was de kern van de preek en waf zou ik er volgens de predikant van moeten meenemen?' Wanneer na de kerkdienst zo'n preek door enkele gemeenteleden wordt nagepraat, valt direct op dat zij tegenover elkaar ongelijke zaken noemen. De één is dit opgevallen en de ander dat. Blijkbaar hebben ze heel verschillende zaken uit de preek opgepikt. De onderlinge verschillen kunnen soms zo groot zijn dat de één tegen de ander zegt: "Sorry, maar ik kun me niet eens herinneren dat hij het daar over heeft gehad."

gen met zijn preek hebben. Alleen al daarom is het noodzakelijk dat een (a.s.) predikant leert om bewust bezig te zijn met doelgericht preken.

Een goede structuur, maar toch...

Een goede structuur is echter niet voldoende. Het komt namelijk voor dat een bepaalde predikant op dit punt niet faalt en dat er toch problemen ontstaan. Zijn gemeenteleden merken duidelijk dat hij bewust zorgt voor een duidelijke opbouw en de preken zijn op zich dan ook goed te volgen. Toch daalt na een bepaalde tijd geleidelijk de h.m.-motivatie en een groot deel van de gemeente zakt wat in. De gemeenteleden hebben het gevoel: 'Er is eigenlijk niets op de inhoud van de preken aan te merken. Ze zijn duidelijk en goed gereformeerd. En toch..., het doet je allemaal niet zoveel'.

Deze predikant heeft ongetwijfeld een goede structuur in zijn preken en zich ook afgevraagd wat hij wil bereiken. Maar als je zijn preken zou analyseren, zou blijken dat hij zich eigenlijk alleen concentreert op verduidelijking van de H.

Schrift, uitleg van de gereformeerde leer en kennisvermeerdering bij zijn gemeenteleden. Met daarnaast de nodige toepassingen voor de praktijk.

Op zich is daar niets mis mee, maar toch krijgen de gemeenteleden op een bepaald moment het gevoel dat zij iets missen. Ze merken namelijk niet echt dat hun predikant zijn hoorders wil bereiken, raken in hun hart. En dat lukt hem dan ook steeds minder. Eigenlijk bereikt hij

Een goede structuur

Bij dit soort preken is duidelijk sprake van gebrek aan een goede structuur. Een tekort dat niet kan worden afgedaan met: 'Jammer dan, maar de inhoud was toch wel goed.' Gebrek aan een duidelijke structuur is een belemmerende factor voor een groot deel van de gemeenteleden.

Dat weten we niet alleen uit ervaring, maar ook uit onderzoek op een ander gebied. Zo zijn er onderzoeken gedaan onder leerlingen van het voortgezet onderwijs. Zij moesten kenmerken noemen van wat volgens hen de beste leraren waren. Er werden natuurlijk heel verschillende kenmerken genoemd, maar opvallend was dat voor de meeste leerlingen in de top-drie stond: zorg voor een duidelijke structuur in de lessen. Dit kenmerk

bleek bovendien extra belangrijk voor leerlingen die moeite hadden met de leerstof. Heel begrijpelijk. En zo is het ook wanneer er gepreekt wordt: kerkgangers die moeite hebben om overzicht te houden en die moeilijk zelf structuur aanbrengen, hebben maar weinig aan een ongestructureerde preek. En de relatief kleine groep kerkgangers die tijdens het luisteren zelf structuur aanbrengt in het gehoorde, raakt op den duur toch geïrriteerd en gedemotiveerd.

Een goede structuur in een preek is op meerdere manieren te bereiken, bijvoorbeeld door duidelijk aan te geven wat de hoofdzaken zijn en door een goede fasering te gebruiken. De belangrijkste voorwaarde is echter dat de predikant goed moet weten wat hij bij zijn gemeenteleden wil bereiken. Met andere woorden: hij moet duidelijke doelstellingen

een groot deel van zijn gemeente niet meer. Dat geldt met name voor veel jongeren. Maar niet alleen voor hen. Ook veel volwassenen, die hunkeren naar stimulering en naar voeding voor hun geloof, hebben het gevoel tekort te komen. Uit dit voorbeeld kunnen we de conclusie trekken & een predikant er met een goede structuur en zelfs met duidelijke doelstellingen nog niet is. Het ligt er maar aan wat voor soort doelen hij zich bewust of onbewust stelt met zijn preek. Heeft hij in feite alleen maar inhoudelijke doelen, zoals: 'de gemeente moet inzien dat...'; ik wil de hoorders uitleggen dat...? Of heeft hij zich ook bewust ten doel gesteld de hoorders echt te raken? Spant hij zich daar ook voor in? Is hij nadrukkelijk gericht op een levende geloofsrelatie en persoonlijke omgang van zijn hoorders met God? En blijkt dat niet alleen maar uit zijn preek, maar ook uit zijn hele presentatie in de eredienst?

Eenzijdig

Nu kan op dit laatste worden gereageerd met: 'Maar het is toch logisch dat een predikant zich daarop richt. Anders is er toch geen sprake van echte verkondiging van het evangelie!'

Ja, eigenlijk is dat waar. Maar in de praktijk werkt het niet altijd zo. Veel predikanten hebben zich eraan gewend vooral veel energie te steken in de inhoudelijke aspecten van de preek, zoals een verantwoorde exegese en een duidelijke uitleg van het gekozen tekstgedeelte. Op zich een goede zaak. Maar het gevolg kan zijn dat hun (min of meer bewuste) doelstellingen overwegend inhoudelijk bepaald zijn: 'dit is de juiste exegese van de tekst en die probeer ik nu op deze manier duidelijk te maken'; 'dit wil ik de gemeente laten inzien', enzovoort. Deze predikanten zijn eigenlijk geconcentreerd op onderricht.

Wanneer een predikant zo werkt, heeft hij ongetwijfeld doelen met

zijn preek, maar deze doelen zijn te beperkt, te eenzijdig. Het zich inleven in de hoorders en de bezinning op een goede manier om die wekelijk te raken, kunnen bijvoorbeeld in het gedrang gekomen zijn. In de praktijk hoeft dit zo'n predikant niet op te vallen, omdat hij waarschijnlijk een kader mist om doelen te kunnen onderscheiden, te formuleren en de eigen doelen te kunnen beoordelen.¹ Tijdens het voorbereiden van de preek zal hij zich dan ook niet bewust en systematisch hebben bezonnen op de concrete doelen die hij met zijn preek zou willen bereiken. Laat staan dat hij die opzettelijk heeft geformuleerd.

De totale mens

Een preek moet méér zijn dan onderricht. Een goede uitleg van een gedeelte uit de Heilige Schrift of de gereformeerde belijdenis is ongetwijfeld een belangrijk onderdeel van de prediking. Een preek behoort echter méér te zijn.

De prediking is in de eerste plaats verkondiging van het evangelie, proclamatie van de blijde boodschap van de verlossing door Jezus Christus. Vervolgens behoort de gemeente door de prediking te worden bemoedigd, vertroost, vermaand en terechtgewezen. = Het doel van de prediking is het werken van het geloof in God in de hoorders. In vraag en antwoord 65 van de Heidelbergse Catechismus staat dat m:

'... waar komt dit geloof vandaan?

Van de Heilige Geest, die het geloof in ons hart werkt door de verkondiging van het heilig evangelie, ...'

Ons uitgangspunt is, dat bij het geloof de hele mens is betrokken en niet alleen maar zijn verstand:

U zult de Here, uw God, liefhebben met geheel uw hart en met

geheel uw ziel en met geheel uw verstand. Matteüs 22:37.

Uit deze woorden van onze Heiland blijkt, dat het bij het geloof gaat om een persoonlijke liefdesrelatie met de levende God en dat daarbij niet alleen het verstand of gevoel zijn betrokken, maar de totale mens ('met geheel uw hart en met geheel uw ziel'). Daarom moet een predikant zich niet alleen maar richten op het verstand, de kennis en het inzicht van de hoorders, dus op het 'cognitieve'. Hij moet bewust proberen de totale mens te bereiken. Of anders gezegd: de doelen van zijn preken moeten ook betrekking hebben op hogere niveaus van het menszijn dan alleen het verstandelijke.

Drie niveaus

We kunnen een drietal niveaus onderscheiden, waarop de predikant zich bij zijn hoorders kan richten.

1. Het cognitieve niveau:

Op dit niveau wordt vooral het verstand van de mens, zijn denken, inzicht en geheugen aangesproken. Enkele belangrijke doelen op dit niveau zijn kennis en inzicht. Kennis van en inzicht in bijvoorbeeld een bepaalde tekst, een pericoop, een bijbelboek, een gedeelte uit de belijdenis. Maar ook kennis van en inzicht in bepaalde begrippen, achtergronden, samenhangen en bepaalde hoofdlijnen van de H. Schrift en de gereformeerde belijdenis.

Duidelijk zal zijn dat veel predikanten zich hier bewust op richten. Hun doelen liggen dan in de sfeer van het geloofsonderricht en hun preken hebben geheel of gedeeltelijk een onderwijzend karakter.

Duidelijk zal ook zijn, dat er nogal wat gemeenteleden zijn die van een preek vooral dit onderwijzende aspect waarderen. Zij horen bijvoorbeeld graag een 'nieuwe exegese' en leren graag iets van een volgens hen bestudeerde preek'.

2. Het affectief-evaluatieve niveau:

Op dit niveau worden vooral het gevoel (de affectie) en de waarde-rende stellingname (het evalueren) van de hoorder aangesproken. Bij dit gevoel gaat het niet om zomaar wat emotie of sentiment. Nee, het gaat om een emotionele beleving die kan leiden tot houdingbepaling en persoonlijke aanvaarding.

Ter verduidelijking een voorbeeld: een predikant gebruikt in zijn preek een concreet voorbeeld uit de praktijk. Hij vertelt hoe een gemeentelid in een bepaalde situatie reageerde. De predikant laat daarbij niet alleen zien hoe begrijpelijk zo'n reactie is, maar ook wat de gevaren ervan kunnen zijn. Eén van de hoorders in de kerk wordt sterk getroffen door dit voorbeeld. Een golf van emotie gaat door hem heen. 'Ja', denkt hij, 'precies! Zo gaat het bij mij nu ook altijd. Ik heb het steeds goed geproefd, maar dat klopt niet. Ik ben helemaal verkeerd bezig. Het moet radicaal anders worden met mij.' In dit voorbeeld is sprake van een emotionele beleving, met als gevolg aanvaarding van wat werd overgedragen en een persoonlijke houdingbepaling. Wanneer een predikant zich via zijn preek bewust richt op deze persoonlijke aanvaarding en houdingbepaling bij zijn hoorders, zeggen wij dat zijn preek geheel of gedeeltelijk een *vormend* karakter heeft.

Belangrijke doelen op dit niveau zijn het wekken van *interesses* en het doen ontstaan van *waarden, normen en houdingen* (attituden).³

3. Het persoonsniveau:

De hoorder in het voorafgaande voorbeeld was er tijdens het beluisteren van de preek sterk van overtuigd, dat het helemaal anders moest worden met hem. Bij deze aanvaarding van de boodschap van de preek en bij deze houdingbepaling kan het echter niet blijven. Hoe vaak gebeurt het niet dat iemand zoiets in de loop van de werkweek weer kwijtraakt. De hoorder uit het voorbeeld hield zich echter in de week die op die zondag volgde

voor: 'Wat de dominee er in zijn preek bij zei, geldt ook voor mij: ik moet God om vergeving vragen en mij van deze instelling bekeren.' Dat bracht hem tot veel gebed tot God en tot heel wat wilsinspanning om niet weer te verslappen en terug te vallen in zijn vroegere gedrag. Aan dit voorbeeld kunnen wij zien wat een rol speelt op het persoonsniveau. Op dit niveau gaat het niet meer om een aspect of functie van de mens (zoals verstand, gevoel of wil), maar om die mens als geheel, als *'persoon'*. De mens die *'ik'* kan zeggen tegen zichzelf, die relaties kan aangaan en die weet dat hij zelf kan kiezen en beslissen. De mens die zich daarom ook verantwoordelijk voelt voor zijn keuzen en handelen. Kortom, de mens die kan omgaan met andere mensen en met God en die *zelfstandig* als christen kan en moet functioneren.⁴ Wanneer een predikant zich hier bewust op richt bij zijn gemeenteleden, kunnen we zeggen dat zijn preek op dit punt een *agogisch* karakter heeft.⁵

Belangrijke doelen op dit niveau zijn een persoonlijke relatie en omgang van de gemeenteleden met God en het zelfstandig functioneren als christenen in de gemeente en in de samenleving.

Samenhang

Wanneer een predikant de hele mens wil bereiken, zal hij in de prediking bewust aandacht moeten besteden aan alledrie de genoemde niveaus van de mens.

Aan de Theologische Universiteit leren de a.s. predikanten dat tegenwoordig dan ook. Wanneer een student een preek moet maken, moet hij op een bepaald moment in zijn voorbereidingsproces doelstellingen op meerdere niveaus formuleren. En wanneer hij zijn preek houdt voor zijn jaargroep, beoordelen de docent en zijn medestudenten of hij met deze preek nu ook werkelijk de genoemde doelen kon bereiken bij zijn hoorders.

De genoemde regel mag echter niet zo strikt worden opgevat, dat deze niveaus altijd en in elke preek aan de orde moeten komen. Afhankelijk van de gekozen tekst zal het accent per preek kunnen verschillen. Zo vraagt de ene tekst veel meer uitleg en dus onderricht, terwijl een andere tekst een sterk pastoraal karakter heeft en vooral geschikt is voor bijvoorbeeld bemoediging of vertroosting van de gemeente. Maar al kan het accent verschillen, het mag niet zo worden dat over het algemeen maar één niveau wordt gebruikt, alsof het zou gaan om los van elkaar staande benaderingswijzen. Nee, tussen de niveaus bestaat een zekere hiërarchische samenhang, een opklimming van laag naar hoog. Daarbij is het cognitieve niveau het laagste en het persoonsniveau het hoogste. Het belangrijke punt hierbij is, dat de hogere niveaus tot op zekere hoogte de lagere *vooronderstellen*. De hogere zijn om zo te zeggen niet 'los verkrijgbaar'.

Een voorbeeld. Een lid van een gemeente die als zakenman problemen heeft gehad met de belastingdienst, wordt door z'n ouderling aangespoord om voortaan te gaan leven volgens het achtste gebod van de wet van God. Dit is een te rechte agogische aansporing op persoonsniveau (niveau 3).

Het is echter nog maar de vraag, of de ouderling met zijn aansporing het gemeentelid heeft bereikt. Want het 'eruit gaan leven' veronderstelt dat het betreffende gemeentelid de inhoud en de waarde van Gods gebod persoonlijk heeft aanvaard (niveau 2). Is dat niet het geval, dan zal hij de vermaning van z'n ouderling in de wind slaan of hij zal zich voortaan aan de regels houden om de forse boetes te ontlopen.

Aanvaardt hij persoonlijk de waarde en de betekenis van Gods gebod wel, dan veronderstelt dat weer, dat het gemeentelid goed weet wat het achtste gebod concreet voor zijn dagelijks leven als zakenman inhoudt (niveau 1).

We zouden dit ook zo kunnen for-

muleren: kennis en inzicht zijn tot op zekere hoogte voorwaarde voor aanvaarding en deze aanvaarding is weer voorwaarde voor het daadwerkelijk eruit leven in de praktijk. Of nog anders gezegd: **onderricht** is voorwaarde **voor vorming** en zonder **vorming** heeft een **aansporing** om eruit te leven weinig of geen effect.

Nu is dit een voorbeeld uit het pastoraat, **een** voorbeeld **waaruit** blijkt dat de mens **als** geheel **bereikt** moet worden, wil hij zich ook als totale mens geven. Uit de nu volgende voorbeelden **van** preekstijlen zal blijken, dat het in de **prediking** net zo werkt.

Preekstijlen

Een bepaalde predikant houdt **bijna** steeds **puur** exegetische of **uitleggende** preken. Deze worden door een deel van zijn gemeente **best** gewaardeerd. De **predikant** hoort deze positieve reacties wel eens en dat **bevestigt** hem in zijn preekstijl.

Hij realiseert **zich** echter te weinig dat het deel van de gemeente dat zo reageert, al een heel proces van aanvaarding, **verwerking** en **ge-loofsgroei** achter de **rug** heeft. Daardoor kunnen de overwegend cognitieve **preken** door deze gemeenteleden toch worden ervaren als **steun voor** het geloof.

Dit geldt echter veel minder voor **een** ander deel **van** de **gemeente**. Voor veel **jongeren** bijvoorbeeld, die nog met allerlei **vragen** en problemen zitten en nog niet tot echte aanvaarding zijn gekomen. Of **voor** volwassen gemeenteleden die met twijfels **worstelen** en die het gevoel hebben dat hun **geloof** nog zwak is en nog veel stimulering nodig heeft. **Dit** deel van de gemeente blijkt vaak heel weinig te kunnen met dit soort preken. Wat **&ze** kerkgangers nodig hebben is een prediking die hen niet alleen **wat** leert, maar ook **persoonlijk** raakt en **w** brengt tot betrokkenheid, **aan-vaarding** en vorming in het geloof. De conclusie **moet** zijn dat de kans **groot** is, dat een **deel** van de ge-

meente in de kou blijft staan wanneer de **predikant** in feite alleen maar cognitieve doelstellingen met zijn preken heeft.

Een tweede voorbeeld. Een predikant heeft de gewoonte om het eerste en tweede punt van zijn preek **hoofdzakelijk** te besteden **aan** exegese en uitleg, dus aan het **cognitieve** (niveau 1). Behalve in de **inlei-ding** van de preek komen daarbij de hoorders nauwelijks in **beeld**. Ze worden in feite als zodanig ook niet aangesproken. Het gevolg is dat de **gemeenteleden** zeker **van** dit gedeelte **van** de preek kunnen op-**steken**, **maar dat** een deel **van** hen zich nauwelijks persoonlijk aangesproken voelt. En dus gebeurt het regelmatig dat tijdens de **eerste** punten **van** de preek de gedachten **van** nogal **wat** kerkgangers beginnen af te dwalen.

Na de beide **eerste** punten gaat de predikant vervolgens, zonder speciaal aandacht te besteden aan het midden-niveau van gevoel, aan-**vaarding** en **houdingbepaling**, in zijn derde punt **rechtstreeks over** op de 'toepassing' in de vorm van **aansporingen** en vermaningen (niveau 3). Omdat dit bij deze predikant bijna een vast patroon is, wordt in zijn **preken** het **vormende** niveau steeds gepasseerd **en** is de kans **groot** dat **de basis** voor de vermaningen onvoldoende wordt gelegd. De predikant zal dan **ook met** zijn **aansporingen** een deel van de **gemeenteleden** steeds minder goed **kunnen berei-ken**. En nemen de hoorders wat hij heeft gezegd wel op, dan is de kans **groot** dat **de inhoud ervan** gaat functioneren **als een soort** losse leefregels, die niet meer gevoed worden vanuit innerlijke aanvaarding. Wij concluderen: het geheel van de doelen van de prediking is alleen te bereiken als de hele mens wordt aangesproken. Gebeurt dat niet, dan wordt het effect van de preken op **zijn** minst twijfelachtig.

Een cruciaal niveau

Het is niet toevallig dat de **beide**

besproken typen van preekstijl als voorbeeld zijn gekozen. Ze komen in de **praktijk** nogal eens voor.

Gezien de **preektraditie** in de gereformeerde **kerken** is het **ook** wel te begrijpen dat het accent **vaak** gelegd wordt op het **cognitief-inhoudelijke** en op de **toepassing** in de praktijk. Dat is dan ook **een** van de bezwaren tegen het **explicatie-ap-plicatiemodel** voor de **prediking**, dat in een eerder artikel in deze serie is **besproken**.⁶

We moeten hier wel **iets** aan toevoegen. Juist op het punt van het cognitieve en het aansporende **zijn** de meeste preken in de gereformeerde kerken best goed door-dacht. Wij hopen van harte dat dit zo zal blijven. De gemeente heeft niets aan preken die te weinig diepgang hebben, hoe interessant en goed te volgen ze ook mogen zijn. Nee, op deze gebieden ligt niet het zwakke punt van nogal wat preken. Dat zwakke punt ligt eerder op een ander vlak: te **weinig** continue aandacht voor de hoorder, te **weinig** aandacht voor die hoorder als totale mens en voor het midden-niveau **van** aanvaarding en vorming van positieve houdingen. Kortom: **een** te weinig aan-sprekende prediking. Daarmee is d m wel gezegd dat **er** iets ontbreekt op **een cruciaal niveau**. Want kennis en inzicht **zijn uiteindelijk** van weinig waarde als de **inhoud** niet van **harte wordt aan-vaard**. En die innerlijke aanvaarding is weer voorwaarde voor het **echt** als christen leven in de praktijk.

In de twee **artikelen** die nog volgen concentreren wij ons daarom op het genoemde midden-niveau. Daarbij **zal** worden ingegaan op de **vraag** op welke **manier** iemand **gevormd** kan worden en wat de consequenties daarvan zijn **voor de preek** en de **prediker**.

M.E. Hoekzema is universitairdocent aan de T.U. te Kampen (Broederweg) in de Didac-tiek van de Catechese, Psychologie, Theorie ambtelijk handelen en Praktijkbegeleiding.

¹ Zie hiervoor: Hoekzema, M.E., 'Doelstel-lingen van de preek en enkele methodische

consequenties', in C. van & n Berg e.a., 'Pastorale. Pastoraat van Geest en Woord', Feestbundel voor dr. A.N. Hendriks. Kampen 1997, pag. 167 e.v.

² De drie modi: didache, kerygma en paraklese, waarbij voor de prediking het kerygma de centrale modus is. Zie Firet, J., *Het agogisch moment in het pastoraal optreden*. Kampen 1988 (6), pag. 54-122

³ Een waarde is iets, waaraan je letterlijk 'waarde hecht', wat van belang is voor je leven. Zo kan de zondagse kerkgang een grote waarde voor je hebben. Waarden sturen gedrag en handelen aan.

Een norm is meer een richtlijn of voorschrift voor gedrag en handelen. Aan normen zijn bovendien sancties verbonden bij overtreding.

⁴ Firet, J., a.w., 236 e.v.

⁵ Onder agogisch handelen verstaan wij in dit verband het zodanig leiden geven aan anderen, dat hun zelfstandig functioneren wordt bevorderd. In de prediking en het pastoraat gebeurt dat door iemand aan te spreken op datgene wat hij al heeft in Christus, dus met een beroep op datgene wat al door hem aanvaard is.

⁶ Douma, J.R. en Van de Kamp, P.W., 'Preken: uitleggen en toepassen?' *De Reformatie*, jrg. 73, nr. 12, 1997.

Periodieken.....

de Bunschoter
drukkerij

Postbus 10 - 3750 GA Bunschoten-Spokenburg
Tel 10331 299 79 99 - Fax 10331 299 79 98

Kostelijke klassieke kinderversjes

Gegrond op Gods Woord en Waarheid voor huis en school, fds. J.H. Maatjes 32 pagina's, geniet f 6,00

Verkrijgbaar bij de boekhandel.

Oosterbaan & Le Cointre B.V.

Postbus 25 - 4460 AA Goes. Tel. 0113-215591

CADEAU-TIP

Een ontroerende roman
van Ali C. Brost-Brouwer

Saskia van Almèhre

Wanneer vindt Saskia haar geluk?

96 pagina's ing., f 17,50

Verkrijgbaar bij de boekhandel.

Oosterbaan & Le Cointre B.V.

Postbus 25 - 4460 AA Goes. Tel. 0113-215591

Dat baait me niet

In *Koers* van 6 februari stond een interview met prof. Dr. C.J. den Heyer. Enkele citaten:

Zit een boeddhist of een islamiet die op zijn manier probeert God te dienen wat u betreft op de verkeerde weg?

'Dat vind ik wel heel sterk uitgedrukt. Ik ben toevallig in een christelijke cultuur opgegroeid; zij zijn dat niet. Het is logisch dat zij proberen God vanuit hun godsdienstig kader te dienen. Wat is daar verkeerd aan? Er zijn denk ik heel wat overeenkomsten tussen verschillende godsdiensten. Maar ik weet er te weinig van af om dat goed te kunnen beoordelen'.

(...)

'Ik vind dat het een geweldige pretentie is om te zeggen dat de verzoening het hart van het evangelie vormt. Als dat zo is, wil ik dat graag in de praktijk zien'.

'Vooralsnog probeer ik gewoon achter Jezus aan te gaan. Ik geloof namelijk ook dat Jezus voor mij gestorven is. En dat niet in de zin van de plaatsvervangende, maar wel in de zin dat Hij mij door Zijn dood op een bepaalde weg brengt. Dat is voor mij essentieel'.

Verlangt Hij geen onvoorwaardelijke overgave van u?

'In zekere zin wel, maar ik geloof niet dat God bloed wil zien en dat Jezus' kruisdood de enige weg is waardoor de weg naar God geopend wordt. Dat vind ik ook niet in die massieve zin terug in het Nieuwe Testament. Daar klinken ook andere geluiden'.

G.J. van Middelkoop

M meegelezen

Maar dat heeft met theologie, met uw dogmatisch kader te maken. U komt die dingen wel tegen, maar u gelooft ze gewoon niet. Is het niet het allermoeilijkste om tot de erkenning te moeten komen dat de klassieke verzoeningsleer toch juist is?

'Nou ... ik heb dat natuurlijk met de paplepel ingegoten gekregen. Maar mijn moeite werd juist dat ik die klassieke visie niet zo in de Bijbel tegenkom. Bovendien wordt mijn verantwoordelijkheid er door weggenomen. Het is een soort drama van 2000 jaar geleden, waaraan ik – met alle respect voor hen die dit van harte geloven – alleen door geloof deel kan krijgen. En dat boeit me niet. Ik respecteer mensen die het zo geloven, maar voor mij is het te gemakkelijk'.

Open Brief Gereformeerde Bond

De Gereformeerde Bond stuurde een Open Brief naar de Generale Synode van de Nederlandse Hervormde Kerk inzake het leerstuk van de verzoening. Dat houdt momenteel de gemoederen in de synodaal Gereformeerde Kerken bezig, maar het raakt ook de Nederlands Hervormde Kerk diep, juist vanwege het proces van kerkelijke vereniging.

In het begeleidend schrijven lezen we:

Wij achten het gewicht van deze zaak zo hoog, dat wij menen, dat, alvorens de kerk tot besluiten komt inzake de kerkorde, zij deze zaak in behandeling dient te nemen. Er wordt momenteel met voortvarendheid gewerkt aan de vormgeving van de kerk en daarin ook van de gemeente, die toch het lichaam van Christus is, terwijl er een diepe crisis is, als het gaat om het belij-

den aangaande het Hoofd der Kerk. Daarom roepen wij u op **alle** kerkelijk **beraad** met betrekking tot eenwording van de kerken op te schorten en vanuit de Heilige Schrift en de belijdenis van de kerk der Reformatie te komen tot een **ondubbeltzinnig**, getuigend spreken inzake het hoge leerstuk van de **verzoening**.

Wij willen u dringend vragen voorrang te geven aan een diepgaande bezinning over de vraag of kerkelijke vereniging dit wordt beoogd, in overeenstemming is met de enige basis, die de kerk heeft: Jezus Christus en Dien gekruisigd. Hoe kunnen we samen verder als **we** niet onder het Ene Hoofd van de Kerk kunnen samengaan?

Vervolgens de belangrijkste passages uit de Open Brief zelf:

Het mag ons als kerken **veel** te zeggen **hebben** dat, terwijl gestreefd **worst náár** en **gewerkt wordt** aan de vereniging van kerken, met als bedoeling de *heelmaking* van het lichaam **van** Christus, **opnieuw** het hoge leerstuk **van** de **verzoening** recent ook publiek is geloofchend binnen één van de kerken, waarmee de Nederlandse Hervormde Kerk zich in een proces van vereniging bevindt. Dit geschiedt nu in de kerk, die zich in de vorige eeuw afscheidde **van deze** Nederlandse Hervormde Kerk, **vanwege** vrijzinnigheid tot uitdrukking komend in de loochening **van** de **Heilsfeiten**.

Wij realiseren ons, en vinden daarin reden voor diepe verootmoediging, dat ook in de Nederlandse Hervormde Kerk al zo **lang** in een bepaalde theologie en prediking het bloed van Jezus Christus, gestort tot een volkomen verzoening van de zonde en de schuld der Zijnen, onrein is geacht. We herinneren in deze aan de zestiger jaren, **toen** ook in de Nederlandse Hervormde Kerk de verzoening aan de orde was, omdat een theoloog, pref. Dr. P. Smits, het **zijn** eer te na vond, dat een **m-**

der voor zijn schuld zou betalen. We achten het echter aangrijpend, dat binnen de Gereformeerde Kerken, **waar** in het verleden de verzoening door voldoening **ondubbeltzinnig** werd beleden en derhalve **ook** stelling werd genomen tegen loochening ervan in de Hervormde Kerk, dit hoge w heilige leerstuk nu ook wordt weersproken en dit kerkelijk wordt gelegitimeerd. Daarom roepen we ook de Nederlandse Hervormde Kerk op **een** krachtig 'nee' tegen miskenning van dit centrale **stuk van** het Evangelie te laten **horen**, en met kracht op te **komen** voor de bediening der verzoening, die door middel van de ambten aan de kerk is toevertrouwd.

Oproep

Er wordt met **voortvarendheid** gewerkt aan de kerkorde **voor &** beoogde verenigde **kerk**. Waar **onze** overtuiging zal alles moeten wijken voor de eerste opdracht, die de kerk heeft, namelijk om het plaatsvervangend lijden en **sterven** van Christus voor onze zonden en Zijn opstanding tot **onze** rechtvaardiging, als Gods goedkeuring op het offer van Zijn Zoon, uit te zeggen en te betuigen.

Wij roepen daarom **de** Hervormde **Kerk op** om de zaak, **die nu in de** Gereformeerde Kerken speelt, mede tot de hare te maken en een bijbels *getuigenis aangaande Christus' werk, in Zijn Kruislijden en in Zijn Opstanding, te geven*. Velen in de gemeenten zijn diep geschokt door het feit, dat, nu de kerken de **drempel** van vereniging

naderen, uitgerekend deze kwestie speelt. Hier ligt de diepste kern van het brede verzet in de Nederlandse Hervormde Kerk **tegen** de kerkelijke vereniging, die nu plaatsvindt. Het lichaam van de gemeente **kan** toch slechts functioneren dankzij haar **gezegend Hoofd** Christus, Die Zijn bloed heeft gestort op Golgotha? Het Hoofd en het lichaam zijn **één**.

(...)

*Dit brengt ons tot het laatste. De grootste bedreiging voor de christelijke gemeente komt niet van buiten. Ze komt **van** binnenuit, wanneer leringen worden toegestaan of bevorderd, die het zicht op het heilswerk van Christus verduisteren. **Vroeg** of laat kunnen onbijbelse leringen, die nu **Ook** via de Gereformeerde **Kerken** worden ingedragen, hun **uitwerking** hebben op hervormde gemeenten, die naar Schrift en belijdenis willen leven. Theologen, die de verzoening aantasten, zullen immers in de toekomst ook aankomende hervormde predikanten **opleiden**.

Daarom zal het ons een zorg zijn – **en we** doen een dringend beroep op de kerk om deze zorg ter **harte te nemen** – **de gemeente te bewaren**, voor uiver dat binnen menselijke mogelijkheden ligt, **bij de Schrift en bij het erfgoed van de Reformatie, zoals ons dat in de gereformeerde belijdenis is gegeven**. Wij doen **een** dringend beroep op de **kerk** om haar verantwoordelijkheid **voor** alle gemeenten in deze te **verstaan**.

Ook verkrijgbaar bij de boekhandel

Ds. J. van Amstel

Over Gods leiding gesproken...

Indien er geen toeval bestaat, maar **alles tot in de kleinste details** leiding van God is, **waarom gebeuren de dingen dan zo?**

Een boek voor jongeren... en ouderen.

Ing. 112 pag., f 15,90

Oosterbaan & Le Cointre B.V.

Postbus 25, 4460 AA Goes, Telefoon 0113-215591

De moeiten van Hervormd Gereformeerden

Ook dr. J. van der Graaf wordt geïnterviewd in *Koers* van 6 februari. De **Hervormd gereformeerden** hebben grote moeite **met** het Samen op Weg-proces. Maar ook moeite **met** de **vraag** hoe zij zich daartegenover moeten opstellen. De meningen daarover zijn scherp verdeeld. **Van** der Graaf:

'Het is mijn diepe overtuiging dat je de oproep om niet mee te gaan naar de VPKN absoluut niet waar kan **maken**. Kijk maar naar de **hervormde gemeenten met gereformeerde signatuur**. **Dat zijn stuk voor stuk volkskerk-gemeenten**. Die krijg je niet **mee** naar een 'zuivere kerk'. Of je moet ze scheuren. Zonder je er met je **gereformeerde** belijdenis tussenuit **wil**, krijg je zo'n scheuring! Heeft men dat na al die ongelukken nu nog niet begrepen?! Scheuring is heilloos. Dat is bovendien de **dood** in de pot. Daartegen zullen we blijven waarschuwen'.

(...)

De Hervormde Kerk heeft als het erop aankomt helemaal geen belijdenis. Zij belijdt hooguit in *gemeenschap met* het belijden uit vroeger **eeuwen**. Dat wij ons recht **van** hervormde gezindheid baseren op de oude gereformeerde belijdenis is iets wat **wij** helemaal staande houden, **iets waar** wij wel **harts**-tochtelijk **in geloven**, **maar het is ook iets** waarover ze tien kilometer verderop in een andere hervormde gemeente de schouders ophalen'. 'Ik heb vorig jaar tijdens een regionale **ambtsdragersvergadering** op Tholen gesproken. Daar ontstond **een** heel goede, open en eerlijke **gedachtenwisseling**. Ik heb op een gegeven moment gevraagd of de hervormden daar zich **verbonden** voelden met de **hervormden** in Bergen op Zoom, net over de brug. **Toen** werd het pijnlijk stil. Na afloop van die vergadering kwamen verschillende ambtsdragers naar **mij** toe. Zij vertelden mij eerlijk dat ze zich

in het geheel niet verbonden voelden met de hervormden in Bergen op Zoom. **Dan** ben je dus hervormd in **hart** en nieren, **maar** je hebt geen hervormd kerkbesef'.

(...)

'Ik moet denken aan een discussieavond in Katwijk, enkele jaren terug. Ik was in discussie met dr. J.J.C. **Dee**. Hij **hamerde** op de **verbondsgehoorzaamheid**. Gehoorzaamheid, gehoorzaamheid en nog eens gehoorzaamheid. Hij kon die gehoorzaamheid in de Nederlandse

Hervormde **Kerk** niet meer vinden. We weten nu, hij heeft zijn **consequenties** getrokken **en** is overgegaan naar de Gereformeerde **Kerken** (vrijgemaakt). Ik heb hem **toen** gevraagd: 'Wat doe je dan met de kudde, **wat** doe je met de schare?' Aan die **vraag** had hij eigenlijk geen boodschap. Het besef **dat** God, ondanks **onze ongehoorzaamheid**, **toch doorgaat met Zijn werk** in een onmogelijke Kerk, dat besef **was** bij **Dee** afwezig. Toen gingen bij verschillende predikanten toch de ogen **open**. Toen zagen ze: dit is toch een andere lijn'.

Ds. D. de Jong

praktisch perspectief

zes vervolg-preken over prediker

Geniet van het **leven**. Hoop voor de toekomst. Wijsheid biedt vreugde en vrede. Enkele preken van ds. D. de Jong die **voortreffelijk zijn geformuleerd, zeer actueel zijn en een houvast** bieden in onze complexe samenleving.

78 pag., paperback £ 10,00

Ook verkrijgbaar bij de boekhandel.

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V.

Postbus 25 - 4460 AA Goes - tel. 0113-215591

Dr. C. Trimp

Kerk in aanbouw

Haar presentie en pretentie

De groei van het Samen- op Wegproces. De toenemende invloed van de Evangelische Beweging. Hoe houden wij **hieronder** ons kerkeijk normbesef op peil?

288 pag., gebonden, £ 30,00

Ook verkrijgbaar bij de boekhandel.

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V.

Postbus 25 - 4460 AA Goes - tel. 0113-215591

